Pedagogická fakulta
Faculty of Education
Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
University of South Bohemia in České Budějovice

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Pedagogická fakulta
Katedra slovanských jazyků a literatur
Oddělení českého jazyka a literatury

Bakalářská práce

Spisovnost a nespisovnost v psaných žákovských projevech

Vypracovala: Alžběta Křivská
Vedoucí práce: Mgr. Mrkvičková Iva, Ph.D.

České Budějovice

Poděkování

Touto formou bych chtěla poděkovat své vedoucí bakalářské práce Mgr. Ivě Mrkvičkové, Ph.D., za ochotu, její cenné rady, trpělivost a odbornou pomoc při vedení mé bakalářské práce. Poděkování patří také pedagožkám českého jazyka a žákům, kteří byli ochotní, poskytnout mi materiály pro mé výzkumné šetření.

Prohlášení

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracoval/a samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě - v úpravě vzniklé vypuštěním vyznačených částí archivovaných pedagogickou fakultou elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích, dne: .....

Alžběta Křivská

Anotace

Tato bakalářská práce se nazývá „*Spisovnost a nespisovnost v psaných žákovských projevech*," zabývá se nestandardními prvky v psané podobě žákovských textů. Bakalářská práce je rozdělena do dvou hlavních částí, první část je teoretická, pojednává o rozdělení jazyka na spisovný a nespisovný, zabývá se mluvenou a zejména psanou formou jazyka a charakteristikami obou forem. Shrnuje nejdůležitější poznatky o chybovosti v psaných projevech žáků. Druhá část je praktická, je zpracována na základě výzkumu a následné analýzy psaných projevů žáků šestých tříd. Cílem této práce je charakterizovat žákovské slohy z hlediska spisovnosti a popsat případné nespisovné jevy, pokud se v analyzovaných pracích vyskytnou.

Klíčová slova:

projev, spisovnost, nespisovnost, mluvenost, psanost

Annotation

The Bachelor thesis is called „Formal and informal language in pupil´s writing," it mainly deals with non-standard elements in written form (errors in phonetics, in grammar, (il)logicality in speech…..). The thesis is divided into two main parts, the first part is theoretical, it summarizes the most important findings about children's writing skills with its features and the most common mistakes. The second part is practical, written on the basis of research and subsequent analysis of written expressions of sixth grade students. The main goal of the thesis is to provide information about the issue and subsequently confirm or disprove the assumptions stated in the theoretical part, or possibly help the students who wish to avoid these inaccuracies in writing.

Key words:

utterance, formality, informality, spoken forms, written forms

Obsah

1 ÚVOD 8
2 ČESKÝ JAZYK A JEHO ÚTVARY 10
2.1 Spisovný jazyk 10
2.1.1 Vývoj spisovného jazyka 11
2.1.2 Problematika prolínání spisovné a nespisovné podoby jazyka 12
2.2 Nespisovný jazyk 14
2.3 Nespisovnost v projevu 15
2.3.1 Rovina fonologická 15
2.3.2 Rovina morfologická 17
2.3.3 Rovina lexikální 17
2.3.4 Rovina syntaktická 19
3 MLUVENOST A PSANOST 20
3.1 Mluvený projev 20
3.2 Psaný projev 21
3.2.1 Rozdíly v mluveném a psaném projevu 22
4 SLOHOVÉ PRÁCE ŽÁKŮ 23
4.1 Stylotvorné faktory ovlivňující slohové práce 23
4.1.1 Objektivní stylotvorné faktory 23
4.1.2 Subjektivní stylotvorné faktory 24
5 ANALÝZA ŠKOLNÍCH PSANÝCH PROJEVŮ 25
5.1 Sebrané slohové práce 26
5.1.1 Charakteristika slohových prací 26
5.1.2 Témata slohových prací 27
5.1.3 Rozsah slohových prací 28
5.1.4 Nedostatky slohových prací 29
6 ROZBOR SLOHOVÝCH PRACÍ 34
6.1 Vyhodnocení oblasti fonologické 34
6.2 Rozbor morfologické jazykové roviny 37
6.3 Rozbor lexikální jazykové roviny 39
7 VYHODNOCENÍ SLOHOVÝCH PRACÍ 43
7.1 Rovina fonologická 43
7.2 Rovina morfologická 44

7.3 Rovina lexikální 45
7.4 Komparace jazykových rovin 46
7.5 Porovnání vyzkoumaných zjištění s cizí diplomovou prací 46
8 ZÁVĚR 48
SEZNAM LITERATURY 50
SEZNAM OBRÁZKŮ 52
SEZNAM PŘÍLOH 53

1 ÚVOD

Domnívám se, že dnešní podoba žákovských mluvených i psaných projevů značně upadá. Zejména spisovnost je kategorie, kterou mladí uživatelé rodného jazyka podceňují. V důsledku mnoha dalších faktorů, které souvisejí s vývojem postmoderní společnosti (absence mluvních vzorů, netištěných medií do života člověka, minimalizace kontaktu s kvalitní klasickou literaturou a celkově pasivní životní styl) ztrácejí žáci předpoklady k plynulému a bezproblémovému využívání a chápání spisovné podoby svého mateřského jazyka. Při absolvování pedagogické praxe jsem se proto rozhodla na tuto problematiku blíže zaměřit, konkrétně analyzovat psaný žákovský projev. Svůj badatelský zájem jsem soustředila na to, jak dnešní mladá generace dodržuje používání spisovného jazyka a jaké nespisovné jevy pronikají nejčastěji do projevů, které by měly být realizovány spisovně.

V teoretické části je shrnuta definice jazykového projevu (psaného a mluveného). Dále je popsáno rozdělení národního jazyka na složku spisovnou a nespisovnou. Na projevy nespisovnosti je v této části nahlíženo z pozice všech strukturních jazykových rovin (fonologické, morfologické, lexikální a syntaktické). Rovina stylistická, jež předchozí dílčí roviny zastřešuje, je obsažena rovněž (naznačená otázka témat analyzovaných slohových prací), byť není speciálně vyčleněna. Domnívám se totiž, že přesahem do slohové roviny bych již značně překročila rámec původního výzkumného záměru.

Jádrem práce je výzkumná část hodnotící slohové práce žáků 6. tříd. Primárním výzkumným cílem přitom není identifikovat a popsat veškeré nedostatky, kterých se žáci dopouštějí, ale poukázat na nejmarkantnější projevy nespisovného jazyka – takové, které jsou přítomné ve většině žákovských prací, které se periodicky opakují u jednotlivých pisatelů. Po analýze těchto projevů následuje jejich klasifikace do příslušných jazykových rovin, sledována bude i četnost. Pokusím se také odhalit příčiny projevů této nežádoucí nespisovnosti, pokud bude ovšem odhalení možné.

Před vlastní realizací výzkumné práce, kterou rozumím zejména analýzu textového materiálu žáků, uvedu svá hypotetická očekávání. Hypotetické výroky jsem sestavila na základně předchozího studia sekundární literatury v dané oblasti, také jsem přihlédla ke zkušenostem, které jsem měla možnost získat ze svého dosavadního pedagogického

působení, byť jsou to prozatím pouze kusé pedagogické poznatky. Soubor hypotetických výroků, které budu svou výzkumnou prací ověřovat, je následující:

- Žáci budou mít větší potíže při dodržování spisovnosti v projevech mluvených než psaných. Předpokládám tedy, že se projevy nespisovnosti objeví, ale v početně nízkém zastoupení.
- Rozlišující hledisko pohlaví nebude hrát v četnosti konkrétních sledovaných nespisovných jevů velkou roli. Pokud se tento genderový rozdíl přece jen projeví, pak se domnívám, že budou písemné projevy dívek vykazovat menší kvantitu nespisovných jevů.
- Posledním předpoklad se týká jazykových rovin. Projevy nespisovnosti i konkrétní nespisovné jevy budou nejvíce zatěžovat fonologickou rovinu jazyku.

Závěr práce bude tvořit ověření nebo vyvrácení těchto hypotetických výroků.

2 ČESKÝ JAZYK A JEHO ÚTVARY

2.1 Spisovný jazyk

Spisovný jazyk je jednou z hlavních složek národního jazyka, a to zejména proto, že v tomto jazyce plní funkci, která není jinými složkami zastupitelná. Vedle funkce dorozumívací, kterou plní i třeba složka nespisovná, je to funkce reprezentační, kterou naopak nespisovná složka zcela postrádá (Minářová, 2009).

Obecně lze konstatovat, že se spisovná podoba jazyka využívá *„s komunikačním záměrem v záležitostech národní kultury duchovní a hmotné, tedy při sledování vyššího komunikačního cíle“* (Chloupek, 1990, s. 46).

Spisovná čeština je přitom strukturovaným útvarem jazyka, který podléhá kromě úzu i normě a následné kodifikaci[1]. Úzus, jednoduše řečeno, navyklé užívání, je typické pro všechny roviny jazyka – územ se řídí spisovná čeština, hovorová čeština, nářečí atd. Normu, jako soubor závazných realizací v jazyce, již ale respektuje pouze čeština spisovná. Nespisovnost se nedá tedy žádné normě podřídit, protože právě překračování norem a standardů je pro ni také charakteristické. Kodifikace neboli uzákonění těchto norem a pravidel, podle kterých se musí způsobilý uživatel v jazyce řídit, jestli chce dodržovat spisovný standard, je pak jen jakýmsi zachycením tohoto ideálního spisovného stavu jazyka (Chloupek, 1990).

Zásadní příručky, ve kterých najdeme, jak spisovný jazyk používat, jsou například: *Slovník spisovného jazyka českého* (Havránek, 1989), *Slovník spisovné češtiny pro školu a veřejnost* (Červená, 2003) a *Pravidla českého pravopisu* (Hlavsa, 2005).[2]

Triáda úzus – norma – kodifikace ale není hierarchicky danou řadou, ale spíše se opakujícím se koloběhem. Jakmile některý jazykový jev pronikne do úzu, lidé ho

[1] *„Obsahem k. jazykové normy je vědecké poznání a utvrzení objektivně existující normy spis. jazyka i zachycení výsledků této poznávací činnosti v slovnících, mluvnicích, pravopisných a výslovnostních pravidlech n. jiných příručkách.“* (Karlík, Nekula a Pleskalová, 2002, s. 216).

[2] Kodifikačních příruček je ve skutečnosti víc.

začnou používat a postupně se zařadí do jejich běžné komunikace. Jazyková norma pak přispívá k jeho začlenění a podněcuje ke kodifikaci. Tímto způsobem tak postupně do spisovného jazyka mohou pronikat i výrazy původně hovorové, nářeční i nespisovné apod. (Čechová, 2000).

Hovorová čeština

Jak již bylo v případě spisovné češtiny řečeno, jedná se jen o jednu ze složek národního jazyka. Je to sice složka hlavní – oficiální (používá se při zásadních veřejných projevech, je pokládána za podklad při vzdělávání jazykových uživatelů a užívá se jí na úřadech, ve školách a v odborné literatuře), proto je právě některými odborníky vyhodnocována jako hlavní, není však složkou jedinou. Jako dalším útvar národního jazyka představíme hovorovou češtinu. Je však zároveň nutné zdůraznit, že bychom ji neměli považovat -*„za samostatný útvar národního jazyka, jehož místo by bylo mezi spisovnou a obecnou češtinou, nýbrž soubor prostředků příslušící široce chápanému komplexu spisovné češtiny“* (Chloupek, 1990, s. 50).

Nesamostatnost mluvené podoby (hovorové češtiny) spisovného jazyka se mnohdy odráží právě v tom, že je chápána jako součást spisovného jazyka. Právě díky mluvené podobě pronikají do spisovného jazyka rysy typické pro obecnou češtinu, která má již velmi blízko k útvarům, které se z hlediska používání spisovného jazyka odklání od útvarů spisovných a přibližují se k útvarům, které používají jazyk nespisovný, jimiž jsou například regionální podoby jazyka, nářečí atd. Hovorová čeština se od psané spisovnosti liší tím, že například zanechává zcela stranou archaické a knižní výrazy, které se občas v psané češtině mohou vyskytnout, nedodržuje náročnější jazykové konstrukce atd. Často zde můžeme narazit na výrazy neutrální (Čechová, 2000).

2.1.1 Vývoj spisovného jazyka

Vývoj jazyka neprobíhal a neprobíhá rovnoměrně na celém území (do vývoje musíme započítat poměrně dlouhé časové úseky z minulosti, kdy se přibližná norma spisovného jazyka musela prosadit vůči regionálním alternativám). Z této podoby vývoje vyplývá různorodost i variantnost jazykových jevů, slovní zásoby slovosledu atd. Proměna jazyka je po většinou pozvolná a je zapříčiněna rovněž složitým předivem historických nebo sociálně psychologických procesů, jakými jsou například: migrace obyvatel, kontakt s jinojazyčnými oblastmi, centralizační politika aj. (Cvrček a kol., 2015, s. 36).

Psaná podoba jazyka dříve (středověk) sloužila hlavně k uměleckému vyjádření, ne jako dnes, kdy může sloužit i k zaznamenávání veřejné komunikace. Byla to doba, kdy nebyla celá společenská vrstva gramotná, a psaný jazyk byl znakem umělců a vzdělanců. (Chloupek, 1990, s. 22)

Národní obrození - druhá polovina 19. století

Snaha národního obrození a zejména vliv obrozeneckých učenců, jako byli Josef Dobrovský, Josef Jungmann a později Jan Gebauer a dalších lingvistů, přispěla velkým dílem k záchraně českého jazyka, jeho kodifikaci a dalšímu vývoji. V tomto přelomovém období probíhala tolik diskutovaná obnova jazyka, (který v době pobělohorské[3] utrpěl pronikáním vlivu němčiny). Zároveň však došlo k paradoxnímu jevu: zatímco vzdělanci preferovali francouzštinu a němčinu, tedy jazyky, jež prošly vnitřní obnovou, užívání českého jazyka se upevnilo v široké vrstvě obyvatelstva. Změna probíhá hlavně ve funkci psaného jazyka, už nesloužil pouze stylu uměleckému, ale jeho vlivy začínaly směřovat k veřejné komunikaci (Chloupek, 1990) a (Cvrček a kol., 2015, s. 41).

Moderní doba (zhruba od první poloviny 20. století až do současnosti)

Po druhé světové válce se ustaluje česká lingvistika jako obor, která již zahrnuje v dostatečné míře všechny jazykovědné disciplíny. S tím souvisí i výrazný posun, který můžeme v tomto období v jazyku zaznamenat, týkající se především rozvoje slovní zásoby, zásadní vliv má přejímání z cizích jazyků – hlavně angličtiny (Cvrček a kol., 2015, s. 42).

2.1.2 Problematika prolínání spisovné a nespisovné podoby jazyka

Jak už je poukázáno na vývoji spisovného jazyka, není to systém statický, ale dynamický, který se neustále vyvíjí. Toho si můžeme povšimnout na různých konkrétních příkladech (charakteristický je případ přechodníkových tvarů, které ještě předchozí generace ovládaly, dnes už tuto podobu sloves řadíme k archaickému vyjádření). (Minářová, 2009).

[3] *„Nejdůležitější okolností, která nepříznivě ovlivnila fungování spisovné češtiny v období pobělohorském, byla ztráta vzdělaného publika v důsledku konfiskací a emigrace.“* (Karlík, Nekula a Pleskalová, 2002, s. 69).

Je tedy zřejmé, že i norma spisovného jazyka se mění. Čmejrková se svým kolektivem (2011, s. 10) poukazují na to, že aktuální vývoj jazyka určuje proměna „moderní“ doby. Základním projevem je pokles úrovně spisovné podoby projevu, který můžeme pozorovat hlavně v posledních dvou desetiletích, a to zejména v netištěných médiích. Projev se stává více spontánním, témata se orientují na zábavnou funkci a média podřizují věcnou část informací emocionálnímu sdělení (snaha šokovat a upoutat divákovu pozornost). Může zde být pozorováno míšení dvou jazykových stylů - spisovného a nespisovného. V poslední době se stávají hlavním polem tohoto prolínání internetová media. Kvůli této skutečnosti se snižuje úroveň jazykového standardu, kterou veřejnost vnímá. Většinou se jedná o podobu psanou nerespektující daná kodifikovaná pravidla nebo dokonce úplně potlačující gramatickou korektnost jazyka.

Chtěla bych na tomto místě upozornit na dost častý omyl, kdy je spisovný jazyk spokojován s psanou formou a mluvený s nespisovnou. V ideálním případě by vztah těchto „typických“ dvojic mohl existovat, ale v realitě vzniká mnoho oblastí, kde se toto rozdělená začíná vytrácet nebo problematizovat. Je rovněž těžké rozdělit jevy do oblasti neutrální, archaické či nespisovné, někdy je tato hranice až příliš tenká, jak také uvádí (Cvrček a kol., 2015) a (Chloupek, 1990).

Pokud předešlé rozdělení (spisovný jazyk spojený pouze s psanou podobou a mluvená podoba inklinují k nespisovnosti), nemůže být bráno za zcela platné, pak následující stylistické konstatování jistě ano. Spisovný jazyk je totiž spojován s určitými jazykovými styly, které je přímo vyžadují pro naplnění svých funkčních dispozic. Jedná se o styl administrativní a odborný. Spisovný jazyk je také spojován s určitým prostředím, ve kterém by měl být dodržován (vzdělávací instituce, media jako například: rozhlasové vysílání, televizní přenos, tiskové zprávy atd.). Naproti tomu však nemusí být užíván povinně v každé situaci, v některých by totiž mohl působit až „směšně“ (v soukromé či intimní komunikaci, v níž jsou užívány familiární výrazy, by některé spisovné prvky mohly působit knižně a proto je většina mluvčích/pisatelů nepoužije). (Cvrček a kol., 2015).

O společenském hodnocení striktní spisovnosti v každodenním mluveném projevu ani nemluvě (takový mluvčí je vyhodnocován svým okolím většinou jako snob, konzervativní nebo dokonce arogantní člověk).

Pokud by ale nespisovnost přesahovala do stylů odborných nebo zmíněných prostředí, pro která je spisovný jazyk adekvátní, pak by čtenář/posluchač jistě tento jev považoval za nežádoucí. Pisatel/mluvčí by se měl snažit co nejvíce si osvojit, jazyk spisovný, přičemž by ale nespisovné prvky v projevu neměl chápat jako rušivé. *„Pak tento jev hodnotí vnímatelé komunikátu jako projev nedostatečné jazykové kultury“* (Grepl a kol., 1995, s. 726).

2.2 Nespisovný jazyk

Do nespisovné vrstvy jazyka řadíme mnoho jazykových útvarů a jevů, které sice nemají jednotnou podobu, ani strukturní ráz. Řadíme sem nářečí, profesní a slangovou mluvu a argot, jako zvláštní přístup k využívání jazykové odlišnosti (Minářová, 2009).

Územní členění

Jedním z útvarů nespisovného jazyka, jak bylo řečeno, je nářečí. Rovněž u dialektů je závazná jazyková norma, na rozdíl od spisovného jazyka však není tato norma u nářečí kodifikována, spíš dána vžitým územ nebo některými folkloristickými příručkami, které uchovávají dané jazykové projevy. Spisovná čeština oproti nářečím nepociťuje propojení s geografickou oblastí, pro kterou je daná varianta jevu typická (to platí hlavně u nářečí). Dialekty je možné rozdělit do několika významných skupin (Chloupek, 1990).

- nářečí lašské/slezské: *Daj muku ze mlyna na vozík*
- nářečí moravskoslezské: *Daj múku ze mlýna na vozík*
- nářečí hanácké/středomoravské: *Dé móko ze mléna na vozék*
- nářečí středočeské: *Dej mouku ze mlejna na vozejk* (Čechová, 2000, s. 25).

Sociální stratifikace

Jazyk nespisovný, je ale ovlivňován i dalšími stratifikačními aspekty a těmi jsou právě aspekty sociální. Dle sociálních vlivů dělíme nespisovný jazyk na profesní mluvu, slang a argot.

Profesní mluva je vyjadřování v určitém profesním Její podstatou je užívání odborných frází termínu atd. s výjimkou tou, že tato odborná slova nemusí být užita formou spisovnou, vlastně se jedná o jejich usnadnění a zjednodušení ale zároveň bez změny obsahu. Základní snahou je tedy ekonomická funkčnost těchto slov. (Chloupek, 1990).

Slang jako typ mluvy je charakterizovaný jako mluva zájmových skupin. Nemůžeme je přitom brát jako daný neměnný fakt, liší se podle skupin, ve kterých jsou užívány (může být užíván v oblasti medicíny nebo třeba slang studentský). Výrazným slangem, který už dlouho přetrvává, je právě slang myslivecký, ve kterém se i díky jeho tradici uchovávají archaické prvky, například: *uši* → ***slechy***… (Čechová, 2000, s. 26)

Hranice mezi profesní mluvou a slangem jsou přitom velice křehké a prostupné (dříve byla do slangu zapojována i mluva profesní). Obecně však dnes můžeme za takovou hranici považovat, jak mluvčí přistupuje k předmětu hovoru – buď se snaží, aby jazyk napomáhal v jeho činnostech a byl tudíž co nejefektivnější (profesní mluva), nebo se přirozenou cestou dostal ke specifické slovní zásobě, která slang odlišuje od okolí mírou zasvěcenosti do věci (Čechová, 2000).

Výčet by nebyl úplný, kdybychom se nezmínili o argotu. Problematika argotu je vývojová – dříve se skutečně jednalo o mluvu**,** která byla typická pro okrajovou skupinu obyvatelstva, ta se snažila význam své komunikace zastřít před okolím. Avšak přirozeným vývojem došlo k tomu, že se základy argotu staly součástí nespisovné slovní zásoby i ostatních skupin obyvatel a naopak. Tuto mluvu můžeme dnes nejvíce objevit v prostředí věžeňském, u drogově závislých nebo třeba v prostředí hazardu (Minářová, 2009).

2.3 Nespisovnost v projevu

Nespisovné prvky v psaném projevu nacházíme hned v několika oblastech. Zaměříme se na jejich rozdělení podle jednotlivých jazykových rovin, neboť takovýto přehled bude nejlépe odpovídat našim dalším badatelským potřebám. V následující části budou použity fonologie, morfologie, lexikologie a syntax. V následující části budou použity příklady ponejvíce z publikací: *Jak psát a jak nepsat česky: naše čeština a naše nešvary* (Sgall, 2004, s. 20-22), *Čeština bez příkras* (Sgall a Hronek, 2014, s. 30-66), *Stylistika češtiny* (Chloupek, 1990, s. 100-151) *Stylistika češtiny* (Minářová, 2009, s. 34-35).

2.3.1 Rovina fonologická

- é → - í/ý

Změna na konci slova: *malé město → malý město.*

Tato změna může také probíhat uprostřed slov (po hlásce – *l*) *rozlévat* → *rozl**í**vat.*

(Sgall a Hronek, 2014, s. 30-31)

- ý → - ej

Markantní nespisovný jev, který postihuje rovinu fonologickou je diftongizace hlásky - *í/ý* → - *ej*. (Tato změna má většinou nějakým způsobem citově zabarvený charakter, může se u ní vyskytnout i hanlivý podtext):

Změna nemusí probíhat na úplném konci slova: *strýc* → *str**ej**c.*

Projev diftongizace na samotném konci slova: *malých* → *mal**ej**ch*. (Chloupek, 1990, s. 103)

- u/ú → - ou

Tento jev ustupuje pomalu, ale jistě do pozadí a dnes již není tak frekventovaný, ale pro úplnost jsme ho do přehledu nespisovných jevů v oblasti fonologie zařadili: *úřad* → ***ou**řad.* Můžeme si povšimnout, že u tohoto nespisovného jevu se neproměňuje pouze směřování od spisovnosti k nespisovnosti, ale také citové zabarvení slova. Jak už je poukázáno u proměny jevu výše (*ý* → *ej*). Mnohdy však předpona -*ou* dodává slovům starobylý nádech: *úcta* → ***ou**cta.* (Chloupek, 1990, s. 103)

- protetické ***v-***

Objevuje se na začátku slova a předchází samohlásku -*o*: *okno* → ***v**okno*[4]. V některých případech se, ale nemusí jednat pouze o začátek slova. Tento jev se také může vyskytnout po předponě: *poodejít* → *po**v**odejít.* (Sgall a Hronek, 2014, s. 32)

- **zjednodušení souhláskových skupin**

Projevy nespisovnosti v hláskoslovném hledisku jsou zapříčiněny zjednodušením souhláskových skupin obsahující ***- t - d - k*** (toto zjednodušení může proběhnout jak na začátku slova, tak mezi dvěma souhláskami): *když* → ***0**dyž, prázdniny* → *práz**0**niny…*

Za povšimnutí též stojí zjednodušení souhlásek ***- j - l - v*** a také ***- h*** před kterým stojí ve většině případů - *ř.* Toto zjednodušení se většinou projevuje zmizením zmíněné souhlásky: *jsme* → ***0**sme, hřmí* → ***0**řmí, hříbek* → ***0**říbek, vzpomenout* → ***0**spomenout*

[4] *„Zajímavé je, že podoba s protetickým v - vůbec nebo skoro vůbec neexistuje u slov ovoce, ovšem (tam by asi bylo těch v trochu moc), ani u slova otec“* (Sgall a Hronek 2014, s. 32).

V některých případech dochází k vynechání koncové hlásky - ***l*** a to hlavně v příčestí minulém: *řekl* → *řek**0***. K tomuto zjednodušení může docházet i v jiné pozici slova, například: *jablko* → *jab**0**ko.* (Sgall a Hronek, 2014, s. 34)

2.3.2 Rovina morfologická

Podstatná jména

koncovka - ***ma***

Za nespisovný tvar považujeme často se vyskytující koncovku -*ma* u 7. pádu množného čísla a to nejen u podstatných jmen, ale i u přídavných: *lidmi* → *lid**ma**, starými stoly* → *starej**ma** stola**ma**…*(Sgall a Hronek, 2014, s. 37).

koncovka - ***ách***

Problém nastává také v 6. pádu množného čísla u podstatných jmen rodu mužských (životných i neživotných) koncovka ***-ách***: o *klucích* → *kluk**ách*** (Sgall a Hronek, 2014, s. 39).

oslovení

1. pád množného čísla, rodu mužského životného: *dobří herci* → *dobr**ý** herci*

- a → - y

Tento jev probíhá u rodu středního a v množném čísle, dochází k užívání koncovky pro rod ženský: *všechna velká města* → *všechn**y** velk**ý** města*.

sloveso ***být***

Nespisovný tvar slovesa být: *bychom* → ***bysme,*** *bych* → ***bysem***[5]

2.3.3 Rovina lexikální

Problémem v oblasti lexikální není, jak by se mohlo zdát ve většině případů, nevhodný výběr slov (použití nespisovných výrazů), ale spíše o jejich výběr, přesněji tedy jejich hláskoslovné zakončení: *strýc* → ***strejc****…* A jejich stylistické ukotvení. (Sgall a Hronek, 2014, s. 58)

[5] Výraz *bychom*. Dochází zde k výrazné změně normy, ve které již v mluvené češtině (hovorové) převažuje užívání tvaru *by jsme*. Proto je zde výrazná pravděpodobnost toho, že bychom se s tvarem: *by jsme*, mohli v budoucích letech setkat již s jako tvarem spisovným (Sgall, 2004, s. 15).

Slovní zásobu, která akcentuje nespisovnost v písemném projevu, můžeme rozdělit hned na několik oblastí: neutrální slova, slangové výrazy argot, profesní mluva, archaismy a neologismy.

Z hlediska citového příznaku můžeme slovní zásobu rozdělit na eufemismy, (kladné zbarvení, zjemnění výrazu). Na opačné škále se objevují augmentativa, dysfemismy, pejorativa (slova s hanlivým nádechem) a dokonce až vulgarismy (Cvrček a kol., 2015).

Takto naznačená škála předstírá, jak komplikovaný je lexikální kontext nespisovnosti a spisovnosti. Neboť celá řada výrazů a slovních spojení může být přiřazována za daných okolností k několika možným skupinám slov. Záleží také na percepci a vztahu mezi autorem a adresátem projevu, protože i zcela individuální postoj nebo vztah poté určuje, zda je daný výraz chápaný jako vulgarismus nebo familiarismus. Za určitých okolností se slova, která se tedy vzdalují od pomyslné hranice archaických, knižních a neutrálních výrazů a přibližují k češtině obecné. Slova oddalující se od této hranice se zároveň mohou přibližovat k slangovému výrazivu nebo dokonce k argotu (Minářová, 2009).

Emocionálního náboje mohou slova dosáhnout třemi způsoby. První způsob je ten, že slovo samo o sobě má emocionální podbarvení aniž by muselo být spojováno s kontextem, jako například slovo: ***capart***. Druhou variantou, jak se expresivita může projevit je ta, že se slovo v projevu objeví v přeneseném významu a tím vzniká jeho emocionální nádech, například: ***letět na hodinu.*** Pokud expresivita souvisí čistě s kontextuálním zasazením do projevu, mluvíme pak o třetí a poslední variantě. (Minářová, 2009, s. 30)

Expresivitu výrazu můžeme poukázat nejlépe na škále příkladů (ta je většinou spojena i s větší či menší mírou spisovnosti nebo nespisovnosti): *pes* (neutrální), *pejsek* (emocionalita kladná), *pejsánek* (v kontextu můžeme třeba právě u tohoto výrazu zaznamenat stopy ironie), *hafan* (slovo hanlivé), *čokl* (příznak touho slova může být až vulgární). Na ukázce těchto příkladů můžeme vidět to, že z hlediska lexikologie mnohdy nejde o použití daných výrazů jako spíše o kontext a stylistické ukotvení těchto výrazů. V lexikální rovině můžeme ještě poukázat na používání prostředků slovotvorných, které také ovlivňují tuto rovinu. Jedním z nich je univerbizace. V tom případu se jedná o výrazy, u kterých se z původního víceslovného vyjádření objeví

jednoslovné vyjádření: *hokejová hůl* → ***hokejka.*** Pravým opakem univerbizace se stává multiverbizace, pro představu uvádíme příklad: ***rychlým krokem*** ...

2.3.4 Rovina syntaktická

Na syntaktickou rovinu, jako rovinu, která pracuje již na vyšší úrovni jazyka (využívá morfologie, fonetiky a lexikálního potenciálu slov), je pohled trochu složitější. Zatímco opoziční stanovisko nespisovnosti může být zkoumáno u předešlých jazykových rovin, (v hláskoslovné či tvaroslovné rovině je poměrně snadno určeno, které jevy se řadí k spisovnosti a které k nespisovnosti) u roviny syntaktické dochází k problematičnosti při vydělování nespisovnosti. Nebo není toto vyčlenění nespisovných prvků jednoznačné. V syntaxi se nacházejí typičtější faktory, které stojí za povšimnutí. Na tento problém poukazuje právě Štícha (1995, s. 250 – 253), tím ale nezdůrazňuje, že by se toto hledisko nemohlo v syntaktické výstavbě projevu zohlednit, či by dokonce z hodnocení mělo být vyřazeno. Poukázáno by však spíše mělo být na stylistické schopnosti/neschopnosti projevu, to však už zcela nesouvisí s oblastí spisovnosti/nespisovnosti. (Právě v kapitole 5.1.4 Nedostatky slohových prací, je vidět, že větné konstrukce a stylizace myšlenek činí žákům v sledovaných pracích značné komplikace.)

Na tuto skutečnost poukazují i autoři Sgall a Hronek (2014, s. 51 – 52). Podle Sgalla a Hronka bychom v rovině syntaktické neměli poukazovat na dělení spisovnosti a nespisovnosti, ale spíše jazykové prostředky hodnotit jako vhodné či nevhodné pro daný styl komunikace.

3 MLUVENOST A PSANOST

3.1 Mluvený projev

Hlavním rysem mluveného projevu je spojení s určitou situací. Bez tohoto ukotvení mluvního projevu v konkrétní situaci (obsahující čas, prostor, účastníky komunikace, situaci, komunikační kód a další faktory) bychom danému projevu vůbec neporozuměli. Bezprostřední návaznost s mluveným komunikátem mají navíc i zcela nejazykové - výrazové prostředky (vlastnosti hlasu, gesta a mimika, která jsou pro mluvený projev typická apod.) Moderní teorie komunikace založené na řeči těla a aplikované psychologii nás navíc poučuje, jak jsou tato zdánlivě doprovodná sdělení stěžejní a jak malou roli má věcný obsah sdělovaný jazykem (Čmejrková a Hoffmannová, 2011).

U mluveného projevu většinou musíme akceptovat nepřipravenost, spontánnost a neformálnost postoje mluvčího a podle toho také musíme k hodnocení projevu přistupovat. Zejména nepřipravenost se nám mnohdy může jevit jako kontraproduktivní (mluvčí se vrací k informacím, které už byly řečeny, nebo je často nadbytečně rozšiřuje či doplňuje). (Chloupek, 1990).

V mluveném projevu dále budeme moci pozorovat delší odmlky mezi výpověďmi (dávají posluchači čas na utříbení myšlenek), a také opakovaní slovních spojení a množství výplňových slov nebo zvuků, např.: *ehm, prostě, jakože*…

Dalším problémem, se kterým se v mluveném projevu můžeme setkat je hromadění osobních a ukazovacích zájmen, která mnohdy mohou zaplnit až celou výpověď, například: *Prosím tě Pavle, podej mi tu, no tu, víš je schovaná tamhle pod tím, vedle toho na co se díváš*. Úskalí také mohou přinášet situace, v kterých si člověk z nejrůznějších kontextových důvodů (stres, nervozita, nedostatek koncentrace apod.) nemůže vzpomenout na myšlenku, o které chtěl hovořit, či se dokonce sám zaplete do smyslu a podstaty své výpovědi (Hoffmannová, 1997, s. 77)

Hlavním rysem mluveného projevu ale zůstává to, že ve většině případů probíhá v dialogu. Málokdy se setkáváme s případy, kdy se projev stával monologem. Ale i takové situace mohou nastat, např.: v mluvním cvičení ve škole, nebo třeba i v novoročním projevu prezidenta. V těchto případech však ustupuje do pozadí

nepřipravenost a spontánnost projevu před jeho reprezentativností (Hoffmannová, 1997).

3.2 Psaný projev

Psaný projev ztrácí oproti mluvenému projevu na spontánnosti, a proto by v něm měla být snížená míra chybovosti, které v běžné řeči činíme. Psaný projev by však neměl obsahovat ani výrazné pravopisné chyby a měl by směřovat ke spisovnosti. Dalším znakem psaného projevu, který může být oproti mluvenému považován za strategickou výhodu je časový odstup vytváření prezentace či uplatnění takovéhoto projevu. Právě, díky odstupu může autor věnovat dostatečný prostor přípravě projevu a tím zlepšit jeho výslednou podobu i strukturu. Na rozdíl od mluveného projevu, by se v psaném mělo objevit mnohem více přesnějších formulací, které odrážejí dokonalejší utříbení myšlenek i jejich preciznější použití přiměřeným výběrem lexika a dalších jazykových prostředků, dále pak vhodnou stylizaci a jazykovou kompozici (Hoffmannová, 1977).

V psaném projevu se často objevují výrazy významově přesné a velmi často je také používána odborná terminologie. S psaným projevem se také pojí dlouhá a složitá souvětí, dokončené výpovědi, rozsáhlá slovní zásoba a velké rozpětí spojovacích prostředků. Za velkou výhodu můžeme považovat plánovitost a připravenost, díky které se můžeme vyhnout chybám z nepozornosti atd. (Hoffmannová, 1997).

Pro psaný projev je také typické častější užívání náročnějších souvětí a slov, která při běžné mluvené komunikaci nejsou tak frekventovaná, ani vhodná. O tom také svědčí výraznější propracovanost psaného textu, jak jeho výstavba, tak slovní zásoba, která text tvoří (Chloupek, 1990).

Jeden ze specifických znaků rozdílnosti psaného a mluveného projevy, který nemůžeme nalézt právě u podoby psané, se objevuje v grafické podobě projevu. Hlavním viditelným znakem jsou počáteční velká písmena, interpunkční znaménka, která jsou ale v mluvené podobě alespoň nějakým způsobem zastoupena intonací řeči. Mohou to být také uvozovky, které v psaném projevu uvádějí citovaný úsek či použití dvojtečky pro potřebu přímé řeči. Tyto prvky už v mluvené podobě nijak nahrazeny nejsou (pokud nepočítáme gestikulaci, která je pro současnou mládež typická – naznačování uvozovek prsty). (Hoffmannová, 1997).

Příčiny nespisovnosti v psaném projevu

K nedostatkům v psaném projevu dochází hlavně z několika důvodů. Jedním z případů je snaha o spisovné vyjadřování, a to v tom případu, kdy spisovnou normu autor zcela neovládá. Kvůli tomu se posléze v textu/projevu mohou vyskytovat tvary hyperkorektní, které jsou však nefunkční. Uveďme pro představu alespoň jeden příklad: ze spisovného tvaru *byste → by jste*. Dalším případem může být neznalost jazykové normy, či nedbalost, časté jsou také překlepy či nářeční vlivy. Důležitou příčinou nespisovných jevů v psaném projevu, je také přesah mluveného slova do psaného projevu/textu. Díky tomu byla předešlá kapitola mluvenost a psanost tak zásadní. (Sgall, 2004).

3.2.1 Rozdíly v mluveném a psaném projevu

Prolínání těchto dvou podob jazyka bylo uvedeno v předešlé kapitole, po srovnání je ale zřejmé, že tyto dvě složky není možné od sebe razantně oddělit. Mluvený projev je oproti psanému projevu závislý na bezprostředním kontaktu dvou či více mluvčích. Můžeme tedy říci, že při psaném projevu nám chybí kontakt s autorem (Čmejrková, 1996).

Zmíněná kritéria a rysy jsou totiž platné pro ideální psané a mluvené projevy, ne všechny psané projevy musí být zároveň spisovné. Pokud jsou zakotveny v soukromé, neoficiální komunikaci, pak pro něj tyto náležitosti platit nebudou. To platí nejen pro rysy psaného projevu, ale i naopak pro rysy projevu mluveného. Za zásadní bychom tedy měli spíše považovat, veřejnost a soukromost daného projevu, a ne vztahovat rozlišnosti ke spisovnosti a nespisovnosti, či psaností a mluveností (Hoffmanová, 1977).

Značným rozdílem mezi podobou mluvenou a psanou je právě to, jak je daný projev vnímán. Projev psaný je vnímán hlavně zrakem a je graficky zaznamenáván a uchován, zato projev mluvený je vnímám především sluchovým aparátem (Cvrček a kol., 2015).

4 SLOHOVÉ PRÁCE ŽÁKŮ

Předmětem mého zkoumání jsou slohové práce žáků. Proto je důležité se zmínit o formě těchto prací a o vlivech, které na ně působí. I když je hodnocení slohových prací pro učitele náročné, jak časově, tak z hlediska celkového hodnocení práce, je to nejlepší možnost zjistit, zda a jak se u žáka prolínají v jeho projevu všechny potřebné aspekty.

Dobrá slohová práce musí být hodnocena hned z několika hledisek. Žáci by jednak měli dodržovat gramatickou výstavbu jazyka, dále by v práci neměla chybět pestrá slovní zásoba, která čtenáře jistě oproti strohosti více zaujme, dalším bodem by mělo být dodržení slohového útvaru (což činí v poslední době více problémů například i žákům u státní maturitní zkoušky, kde se paradoxně nezohledňuje hledisko správného nápadu a zajímavosti slohové práce). Nemalou část by měla tvořit i celková úprava slohové práce. Toto vše zahrnuje hledisko stylistické.

Slohové práce jsou vlastně jakýmsi komplexním pohledem na to, jak žák ovládá jazyk a jakou úroveň mají jeho vyjadřovací schopnosti, ale také zde hraje určitou roli i jejich pečlivost, tvořivost a nadání pro jazyk. (Čechová, 1998b, s. 17)

4.1 Stylotvorné faktory ovlivňující slohové práce

Existuje celá řada faktorů ovlivňující náš projev. Pokud tedy chceme zkoumat písemný projev žáků, musíme brát v potaz, že tyto faktory budou ať méně či více působit na slohové práce a musíme je proto alespoň okrajově zmínit.

4.1.1 Objektivní stylotvorné faktory

Pokud se zabýváme stylotvornými faktory objektivními, pak musíme zkoumat všechny okolnosti, které působí na subjekt z jeho okolí. Tyto faktory stojí tedy v projevu mimo autora. Řadíme sem: funkci komunikátu, užitou formu a kód komunikace, ráz komunikátu, prostředí komunikace, charakter adresáta, míra připravenosti komunikace a téma komunikátů (Minářová, 2009).

Vybrané slohové práce byly psány ve školním prostředí a to přímo v hodinách českého jazyka. Toto prostředí bylo tedy pro žáky známé, tiché a vhodné pro formulování daného komunikátu. Dané sebrané práce bychom mohli zařadit k rázu poloficiálnímu, Komunikační akt není natolik závažný, že by dané práce měly být

řazeny k rázu oficiálnímu a naopak není jeho adresát až tak známý a důvěrný abychom je řadili k rázu neoficiálnímu/soukromému. Komunikáty můžeme zařadit jako nepřipravené. Téma komunikátů si každý učitel volil sám.

4.1.2 Subjektivní stylotvorné faktory

Těmito faktory rozumíme subjektivní slohotvorné činitele. Jsou to faktory přímo vycházející z autorova nitra. Jsou to všechny autorovy rysy, které mohou komunikaci narušit či ji naopak výrazně zlepšit (Chloupek, 1990).

Faktory objektivní tak subjektivní se vzájemně prolínají a ovlivňují. V subjektivních faktorech jsou postihnuty zkušenosti každého jednotlivce, intelektuální vyspělost a jeho pohled na svět. Subjekt je vždy ovlivněn kulturním a sociálním prostředím. Když člověk pochází z velmi vzdělaného prostředí, které ho například už od útlého věku vede k četbě knih má sklony k nápaditosti a tvořivosti, pak můžeme vidět značný rozdíl ve vyjadřovacích schopnostech tohoto jedince, oproti jedinci, který tuto výhodu ve svém prostředí nemá (a pokud tomu tak je, většinou tuto absenci nenahradí ani již zmíněné objektivní faktory). Individualita je v projevu nejvíce zřejmá v pohledu na danou problematiku, která se v projevu ať už chtěně či nechtěně promítne. Člověk názor a pohled na věc vnáší do své práce, i kdyby jen podvědomě. V projevu se odrážejí jeho zkušenosti, ale také návyky (Minářová, 2009).

Velký vliv hrají také faktory biologické (povaha, věk, pohlaví, zralost…). Jinak na nás bude působit projev žáka v první třídě, a jinak projev vysokoškolského profesora. Je nutné si uvědomit, že každý člověk je unikát, a podle toho je také třeba k hodnocení projevu přistupovat. Je též nutné brát v úvahu, že každého žáka ovlivňují jiné prvky, a tím se jeho projev stává svébytný a osobitý. Na každého žáka působí různé vlivy, ať už bereme v potaz jeho vlastnosti, rodinné prostředí, přátelé a všechny další sociální vlivy, které formují žákovu osobnost (Chloupek, 1990).

5 ANALÝZA ŠKOLNÍCH PSANÝCH PROJEVŮ

Při realizaci výzkumné části vycházím z toho, že hlavními podněty, které ovlivňují písemný nebo mluvený projev žáků, jsou: věk, prospěch, rodinné prostředí a pohlaví žáků. Ukazuje se, že všechny tyto aspekty mají na úroveň písemného projevu značný vliv. Na tuto problematiku poukazuji již v části teoretické - kapitola 4.1 Stylotvorné faktory ovlivňující slohové práce.

Rodinné prostředí u žáků, jejichž práce zkoumám, mi není známo. Vliv věkové kategorie také nebudu podrobněji rozebírat, jelikož u zkoumané skupiny žáků je téměř homogenní. Nastávají zde minimální rozdíly v rámci měsíců, ty ale nebudou při sledování brány v potaz. Ve výzkumné části jsem tedy zohlednila pouze hledisko pohlaví, a to v grafu 1, grafu 2 a v tabulkách 1 – 4. Zajímavé by jistě také bylo porovnání výsledků s prospěchem žáků v předmětu český jazyk, ale bohužel mi ani tyto informace nebyly od pedagogů českého jazyka sděleny.

Primárním cílem výzkumné části není popis všech případných nedostatků slohových prací. Cílem je poukázat na nejvýraznější projevy nespisovného jazyka. Jako základ této práce byla vybrána analýza psaného žákovského projevu. Pro svou výzkumnou sondu jsem zvolila žáky šestých tříd, kteří se pohybují ve věkovém rozmezí 11 – 12 let.

Bylo vybráno pět šestých tříd a shromážděno celkem 111 slohových prací. Tento vzorek se ukázal být pro potřeby bakalářské práce příliš rozsáhlý, proto jsem se z původních pěti tříd zaměřila na tři šesté třídy.

Na základě prvních zkušeností, které jsem získala při praxi v hodinách českého jazyka na druhém stupni základní školy, jsem vyvodila několik předpokladů, které budu v praktické části zohledňovat.

- Předpokládám, že se žáci nespisovným jevům budou v psaném projevu oproti tomu mluvenému více vyhýbat a v užívání nespisovných jevů budou tedy obezřetnější. Domnívám se, že žákům nebude činit dodržování spisovnosti v psaném projevu velké potíže. Pokud se nespisovné prvky objeví, budou v početně nízkém zastoupení.

- Dále si myslím, že hledisko pohlaví nebude hrát roli v četnosti a problematice nespisovnosti velkou roli. Pokud se tento generový rozdíl přece jen projeví, pak se domnívám, že budou písemné projevy dívek vykazovat menší kvantitu nespisovných jevů.
- Poslední předpoklad, který bude ve výzkumné části ověřován, se týká jazykových rovin. Projevy nespisovnosti i konkrétní nespisovné jevy budou nejvíce zatěžovat fonologickou rovinu jazyku.

V části teoretické se zmiňuji o jazykových rovinách, ve kterých se nespisovnost může projevovat – kapitola 2.3 Nespisovnost v projevu (2.3.1 Rovina fonologická, 2.3.2 Rovina morfologická, 2.3.3 Rovina lexikální a podkapitola 2.3.4 Rovina syntaktická). V části praktické se však budu zabývat pouze rovinou: fonologickou, morfologickou a lexikální. Rovina syntaktická nebude rozebírána právě z důvodů, které jsou uvedeny v části teoretické - viz kapitola 2.3.4.

5.1 Sebrané slohové práce

5.1.1 Charakteristika slohových prací

První výzkumná sonda

První výzkum byl proveden na Základní škole ve Ždírci nad Doubravou po dobu mé asistentské praxe, která trvala 14 dní. Jedná se o menší základní školu, která se nachází ve městě, z něhož pocházím. Sonda proběhla u žáků třídy 6. A. Jelikož jsem ve třídě pobývala dva týdny, měla jsem možnost žáky celkem dobře poznat a utvořit si předpoklady, jaké budou jejich výkony v dané práci. V době, kdy byla sonda provedena, měla třída 21 žáků (Ve všech případech nebudu brát v potaz nemoc či jinou absenci žáků ve třídě). Z 21 žáků bylo přítomno 11 dívek a 10 chlapců. Výzkumná sonda byla provedena dne 22. 9. 2014 a zadaným tématem bylo téma Prázdniny.

Druhá výzkumná sonda

Druhý výzkum byl proveden na téže škole, a to ve třídě 6. B. Výzkum neproběhl ve stejnou dobu jako sonda předchozí. Uskutečnil se dne 1. 12. 2014. Počet žáků v této třídě se příliš nelišil od druhé souběžné šesté třídy. Celkem bylo přítomno 22 žáků (10 žákyň a 12 žáků). Žáci si mohli vybrat ze dvou témat Strach mé velké oči a To byl zas den.

Třetí výzkumná sonda

Další výzkum byl proveden v základní škole Smetanova v Chotěboři. Toto město se nachází nedaleko města Ždírec nad Doubravou. Na rozdíl od Ždírce nad Doubravou se jedná o větší město. Výzkum byl proveden dne 8. 9. 2014, zúčastnilo se ho celkem 23 žáků, z toho 9 žákyň, 14 žáků. Byl realizován ve třídě 6. A. Zadaným tématem bylo Strávení víkendu/prázdnin.

5.1.2 Témata slohových prací

Témata kvůli minimálnímu narušení hodin zadávali vyučující. Pro větší objektivitu výzkumu byl také zadán stejný požadavek ve všech třídách, a to dodržení stejného slohového útvaru – vypravování.

Zadaná témata bych zhodnotila tak, jak je budu popisovat, tedy vzestupným hodnocením (daná témata zde budou popisována od nevhodně zadaného až po to nejlépe zadané). Vhodně zadané téma může podnítit žáka k tvořivosti a ke snaze se daným úkolem hlouběji zabývat, podle Čechové (1998a, s. 236) je téma slohové práce jedním z hlavních činitelů, které ovlivňují kvalitu psaného žákovského projevu. Jak dále uvádí *„zdařilý výběr témat znamená zdařilejší zpracování u týchž žáků a naopak.“* Čechová (1985, s. 107)

Jelikož se při sběru slohových prací jednalo ve dvou případech o začátek školního roku, témata byla podobného rázu. První zadané téma znělo - Prázdniny. Toto téma bylo poměrně obsahově rozsáhlé, a proto tento aspekt mohl u žáků zapříčinit problém se stylizací myšlenek a vhodným uchopením tématu. Přímo o stereotypnosti tohoto tématu je poukazováno v publikace *Čeština a její vyučování* (Čechová, 1998a, s. 237). Autorka zde uvádí, že pohodlnost některých pedagogů, opakující se tématika, se kterou stále dokola pracují, a setrvávání ve vytvořených přípravách nepodněcují žáky ke tvořivosti a ubíjejí jejich kreativnost, a to zejména u žáků nadaných.

Téma ze třetí výzkumné sondy bylo už specifičtěji zadané - Strávení víkendu/prázdnin. Podle mého názoru bylo díky tomu pro žáky snazší své myšlenky stylizovat a soustředit se na podstatu věci. Na druhou stranu toto zadání bylo tematicky hodně zúžené a žákům, kterým se do projevu těžko zapojuje fantazie a nápaditost, mohlo způsobit problémy. Žáci z druhé výzkumné sondy měli na výběr ze dvou možných témat - Strach mé velké oči a To byl zas den. Skutečnost, že se žáci mohli

přiklonit k tématu jim bližšímu a že mohli projevit větší míru individuality, jsem hodnotila velmi kladně. Ze všech zadaných témat bych právě toto hodnotila jako nejvhodněji zadané.

Kromě samotného výběru témat samozřejmě ovlivňuje výsledný žákovský projev i jeho připravenost/nepřipravenost.

Nepřipravenost jako kritérium slohových prací bylo požadavkem pro hodnocení těchto sledovaných prací. Sledované žákovské práce byly psány bez předchozí přípravy. Toto kritérium zajišťovalo, aby žáci při případné přípravě doma nemohli chyby/nedostatky, které se v pracích objevují, opravovat nebo redukovat. Splnění tohoto požadavku zamezilo tomu, aby kdokoliv před vyhodnocením písemných prací do jejich obsahu či formy zasahoval. Výsledek výzkumu by tím byl znehodnocen.

5.1.3 Rozsah slohových prací

Přestože jsem kritérium rozsahu jedné strany A5 považovala za snadno splnitelné, už zde jsem se setkala s komplikacemi. Žáci v mnoha případech nesplnili tento rozsah a po dobu vyučovací hodiny, tedy 45 minut čistého času, nebyli schopni stranu A5 vůbec popsat Z celkového počtu 66 žáků se jedná o 20 případů, na zadaný rozsah nedosáhli 4 dívky a 16 chlapců.

Proto je v grafu vytvořen průměrný výsledek počtu slov žáků, žákyň a všech výzkumných sond. (Pokud by byl brán vypočítaný průměrný výsledek počtu slov ve všech slohových prací za stoprocentní, pak při porovnávání budu vycházet z čísla: 146).

Graf 1: Rozsah slohových prací podle průměrného počtu slov

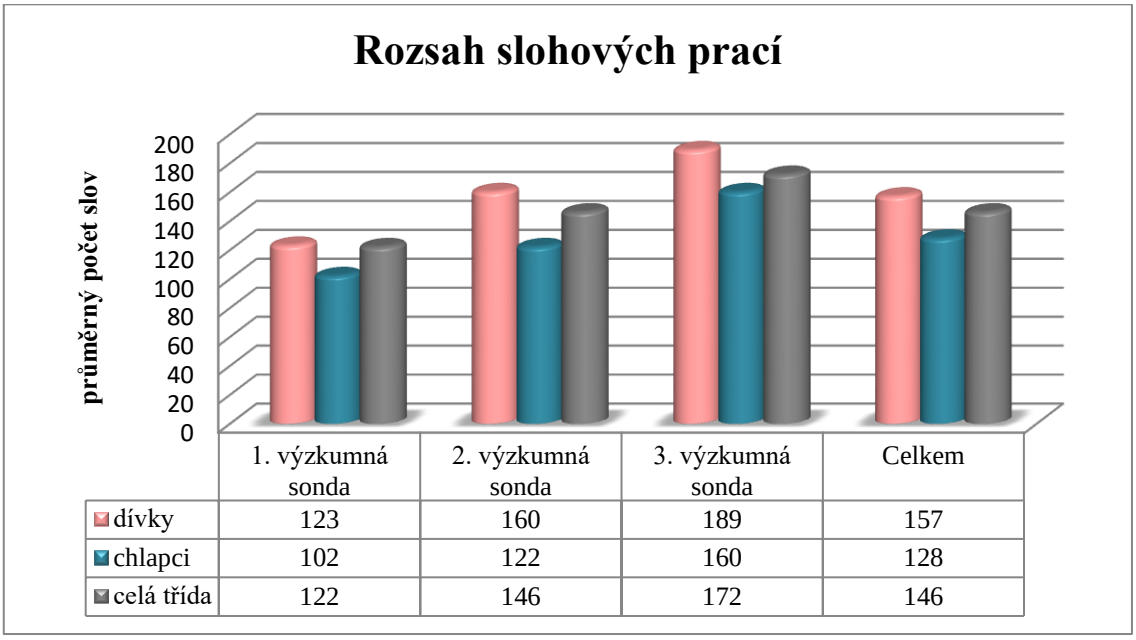

	1. výzkumná sonda	2. výzkumná sonda	3. výzkumná sonda	Celkem
dívky	123	160	189	157
chlapci	102	122	160	128
celá třída	122	146	172	146

Pozn.: Celá třída - chlapci i dívky v celé třídě, celkem - všechny sebrané slohové práce. Pro větší přehlednost jsou dívky značeny růžově a chlapci modře. Počty slov byly zaokrouhleny na celá čísla.

Jak je možno vidět z grafu 1, průměrný počet slov za celou třídu se podařilo dodržet všem výzkumným sondám kromě té první. Z grafu číslo 1 je také patrné, že chlapcům činilo hledisko průměrného počtu slov větší potíže než dívkám, hlavně viz první výzkumná sonda. Pokud by byly výsledky u chlapců vztahovány k celkovému číslu průměrného počtu slov ze všech sond, bylo by vidět, že toto kritérium nesplnili ani chlapci z druhé výzkumné sondy (122). Dívkám nečinilo dodržení limitu tak velký problém a vzhledem k celkovému průměru počtu slov na něj nedosáhly pouze dívky z první výzkumné sondy (123).

Vzhledem k uvedeným informacím může být první výzkumná sonda v kritériu dodržení rozsahu slohových prací považována za podprůměrnou. Naopak třetí výzkumná sonda je jak z ohledu pohlaví, tak celé třídy v tomto kritériu nadprůměrná.

5.1.4 Nedostatky slohových prací

V této kapitole bych chtěla shrnout nedostatky, které se ve slohových pracích objevují a jsou velmi markantní, přesto však nejsou předmětem mého zkoumání. Pro úplnost analýzy bych na ně ovšem chtěla alespoň poukázat.

Nejdříve bych chtěla poukázat na grafickou úpravu slohových prací. Ve většině případů byly práce hezky upravené, bez zjevných nevzhledných rysů (přeškrtaná nebo

přepisovaná slova). Tento aspekt bych chtěla díky nepřipravenosti psaného projevu vyzdvihnout. Bohužel dvě slohové práce byly velmi špatně čitelné a jedna dokonce s katastrofální úpravou. (U těchto dvou prací byla silně snížena čitelnost psaného projevu. Bohužel, se mi zpětně nepodařilo doložit, zdali u těchto dvou konkrétních žáků nebyla potvrzena nějaká specifická porucha učení, která by mohla psaný projev ovlivnit).

Obrázek 1: Nevzhledná grafická úprava (3. výzkumná sonda, chlapec)

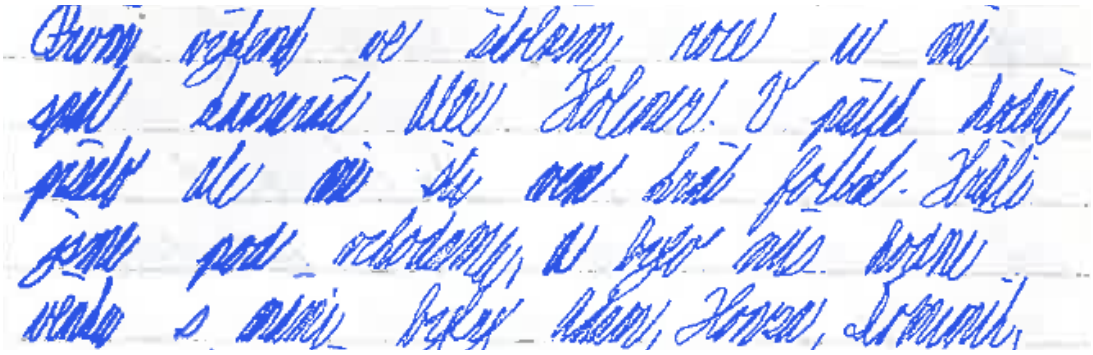

Obrázek 2: Nevzhledná grafická úprava (1. výzkumná sonda, dívka)

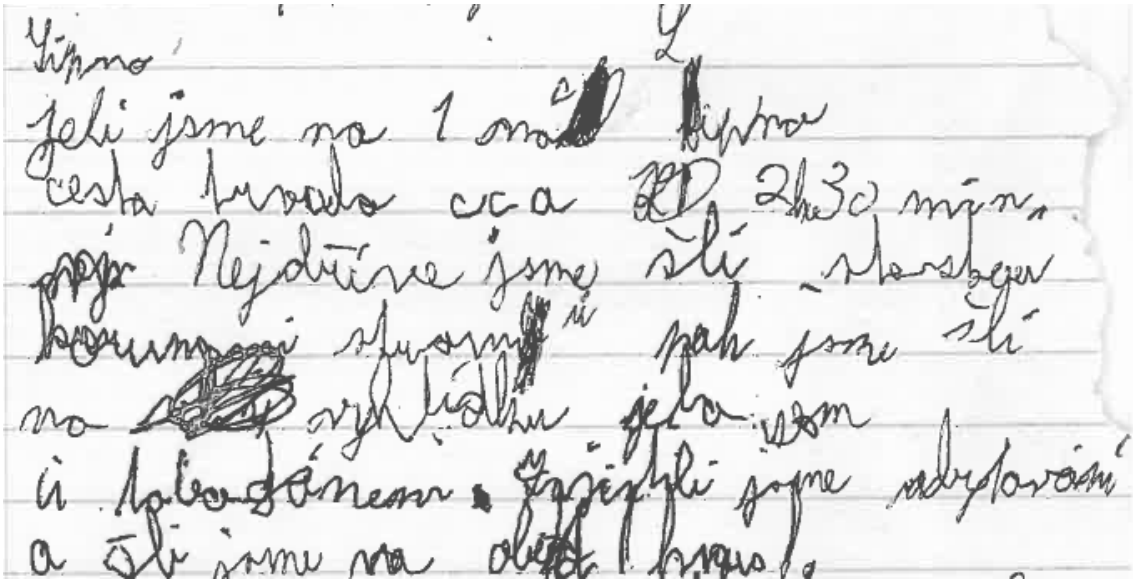

Dalším výrazným znakem slohových prací u žáků šestých tříd je nepromyšlená stavba vět, slabá nápaditost v uchopení tématu a jednoduchá stylizace myšlenek.

Častým případem také bylo, že žáci používali chybně sloveso být, a to tím způsobem, že ve větné konstrukci, která byla formulována v množném čísle použili tvar slovesa být v čísle jednotném: *potom **jsem** už nikam nejeli...*

Velkým problémem je stereotypní užívání slovesa *být*. Žákům činí problémy používat jiná plnovýznamová slovesa než sloveso *být*. Slohová práce pak spíše vypadá jako sled událostí jdoucích za sebou, než nějaký souvislý propojený text. Ve většině případů se jedná o věty s málo rozvitými členy a s opakujícím se slovesem *být*. Na tuto skutečnost poukazuje právě obrázek 3 a obrázek 4.

Obrázek 3: Nadměrné užívání tvarů slovesa *být* ve větě (1. příklad)

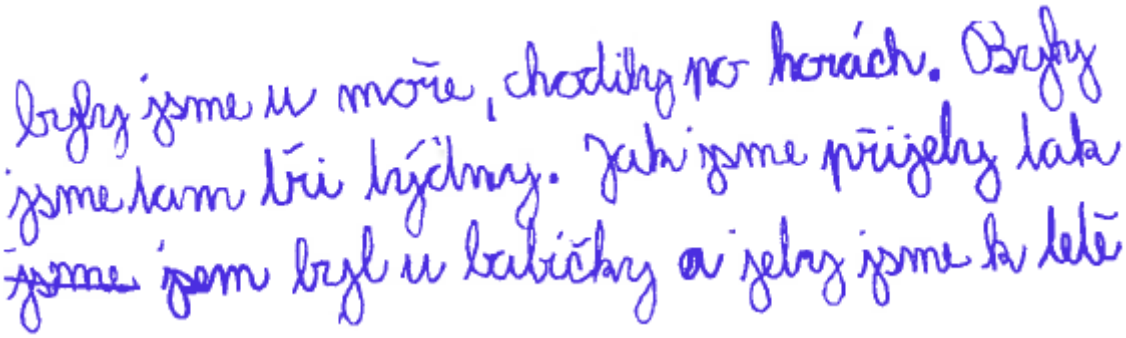

Obrázek 4 je zaměřen na stejný případ, jako je ten předchozí, tedy na časté užívání slovesa *být* ve větě. Další příklad je uveden z toho důvodu, že nadměrné užívání tohoto slovesa se objevovalo téměř v každé druhé slohové práci. Proto bych chtěla i další ukázkou na tento negativní jev upozornit.

Obrázek 4: Nadměrné užívání tvarů slovesa být ve větě (2. příklad)

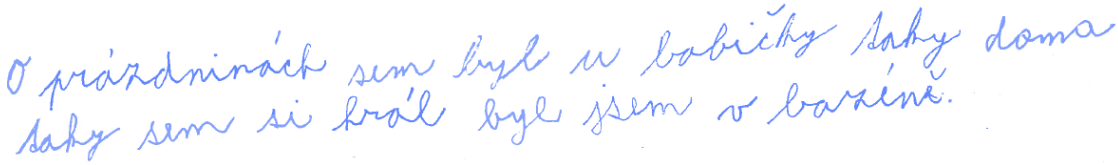

Žáci ve svých slohových pracích mnohdy nedokončí výpověď, nebo jim dokonce chybí ve větné konstrukci sloveso (v tomto případě se vlastně ani o větu nejedná). Obrázek 5 poukazuje na to, že žák neuvedl sloveso: *stalo,* a proto jeho výpověď nedává smysl. Vnímavý čtenář si tento problém uvědomí a dané sloveso si jistě domyslí, ale z hlediska správnosti se žákovi větnou konstrukci nepodařilo dodržet.

Obrázek 5: Chybějící sloveso ve větné konstrukci - *stalo*

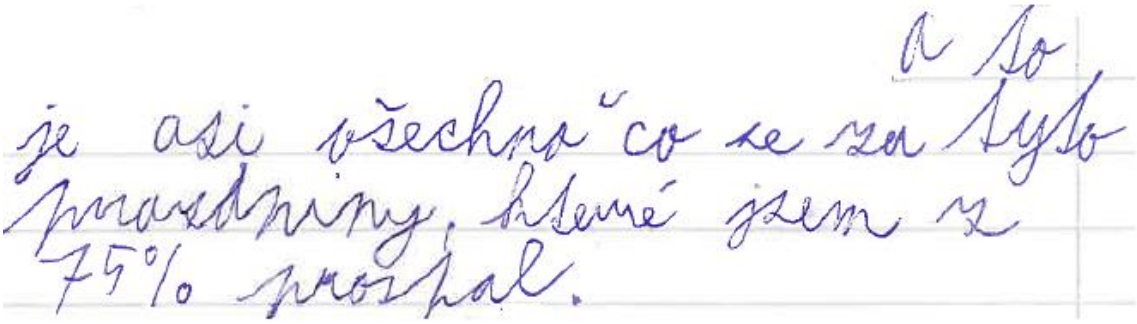

Další ukázkou špatného slovosledu a vynechání slovesa je obrázek 6. Žák vynechal sloveso: *chodili,* věta z toho důvodu nedává smysl. Z žákovy výpovědi pak tedy není jasné, co vlastně s kamarádem kromě toho, že se nudili, dělali.

Obrázek 6: Chybějící sloveso ve větné konstrukci - *chodili*

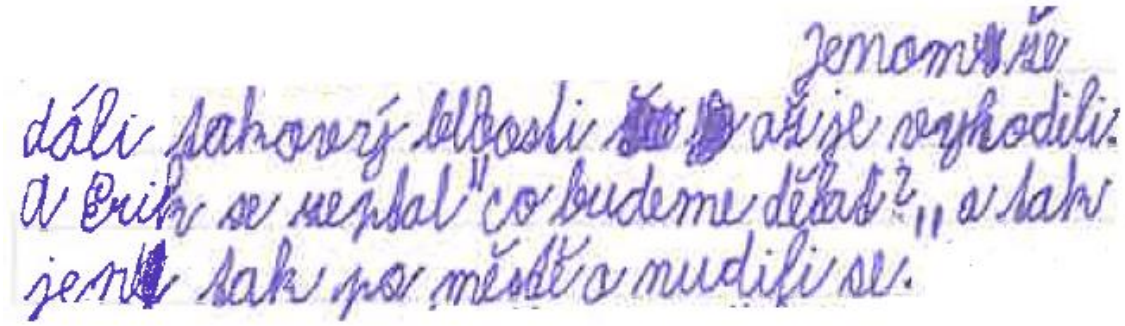

Z hlediska pravopisného činila žákům v mnoha případech problém shoda přísudku s podmětem a správná interpunkce. Naopak v dodržování správnosti vyjmenovaných slov, žáci téměř nechybovali.

Obrázek 7: Pravopisná chyba ve shodě podmětu s přísudkem – *prázdniny začínali*

Problémy v interpunkci jsou v sledovaných slohových pracích velmi časté. Žáci často zapomínali používat čárku, a to zejména před podřadicími spojkami typu: *že, protože…*uvádějícími vedlejší věty. Jelikož se ale jedná o slohové práce žáků 6. tříd nemůžeme problém s interpunkcí označovat za chybu, protože žáci s touto látkou nebyli seznámeni.

Obrázek 8: Chyby v interpunkci

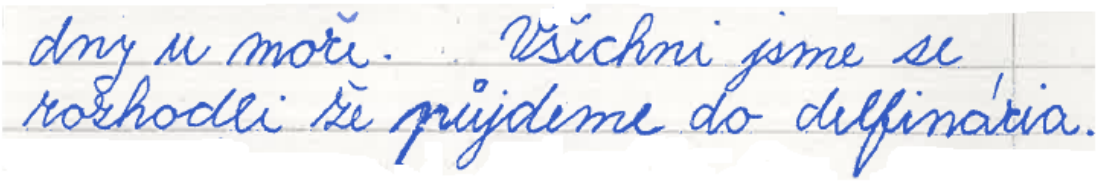

Úroveň pravopisu je v sebraných slohových pracích nízká. I když není mým cílem její popsání a hodnocení, dovoluji si poukázat na to, že žákům činí správný pravopis mnohem větší obtíže než nespisovné jevy, na které se v této kvalifikační práci zaměřuji.

K nedostatkům v psaném projevu dochází hlavně z několika důvodů. Jedním z případů je snaha o spisovné vyjadřování, a to v tom případu, kdy spisovnou normu autor zcela neovládá. Díky tomuto případu se posléze v textu/projevu mohou vyskytovat tvary hyperkorektní. Uveďme pro představu alespoň jeden příklad: ze spisovného tvaru byste → by jste. Dalším případem může být neznalost jazykové normy, či nedbalost, časté jsou také překlepy či nářeční vlivy (Sgall, 2004).

6 ROZBOR SLOHOVÝCH PRACÍ

6.1 Vyhodnocení oblasti fonologické

Změna hlásky *é → í/ý*

I když jsem se domnívala, že je úžení *é → í/ý* žáky vnímáno jako silně nespisovné a z tohoto důvodu ho nebudou užívat, i přesto se ve slohových pracích tento jev vyskytl celkem četně. Uvádím zde příklady z vybraných slohových prací:

Nejčastěji se v pracích objevila přídavná jména tohoto znění v 1. a 4. pádu:

*strašné → strašn**ý** (bouřky), různé → různ**ý** (kraviny), možné → možn**ý** (kombinace), nemožné → nemožn**ý** (kombinace), skleněné → skleněn**ý** (dveře)…*

Na obrázku 9 uvádím jeden z příkladů, který žáci ve slohových pracích použili. Je to nespisovná koncovka u přídavného jména: *strašn**ý** bouřky*, správná koncovka by měla vypadat takto: *strašné bouřky.*

Obrázek 9: Nespisovná koncovka u přídavného jména – *strašný (bouřky)*

Nespisovný tvar se objevil i v 6. pádu přídavného jména: *bobové → na bobov**ý** (dráze).* Další nespisovný tvar se objevil i u podstatného jména 3. pádu rodu ženského a čísla jednotného: *Světlé nad Sázavou → proti Světl**ý** nad Sázavou*.

Obrázek 10: Nespisovná koncovka u podstatného jména – *(proti) Světlý nad Sázavou*

Změna hlásky *ý → ej*

Tento nespisovný jev, který žáci ve sledovaných pracích často používali, se objevoval u přídavných jmen, čísla jednotného, rodu mužského. Jak je ukázáno na příkladech ze sebraných žákovských prací, proměna koncovky na *-ej* se ve většině případů objevila na konci přídavného jména: *hnusný → hnusn**ej** (roztok) zmrzlý → zmrzl**ej** (obličej), napuštěný → napuštěn**ej** (bazén), naštvaný → já jsem byl naštvan**ej,***

*takový → takov**ej** (papír), celý → cel**ej** (den), fotbalový → fotbalov**ej** (zápas), hororový → hororsk**ej** (film)…*

Obrázek 11 poukazuje na nespisovnou koncovku u přídavného jména: *zmrzlej*. Správná koncovka: *Já jsem byl zmrzlý*.

Obrázek 11: Nespisovná koncovka u přídavného jména - *zmrzlej*

Někdy se tato změna ve slohových pracích objevila i na jiné pozici než na koncové, a to uprostřed slova. Ve slohových pracích se tento jev vyskytl pouze u jednoho případu, a to u slova - *str**e**jda*, četnost použití tohoto slova byla značná.

Je zajímavé, že podoba slova – *strejček* je hodnocena ve Slovníku spisovné češtiny jako hovorová, na rozdíl od slova – *str**e**jda*.

Protetické *v*-

Protetické v- je také jev zastaralý, jak uvádí Cvrček s kolektivem (2015, s. 40). Ve slohových pracích jsem se s tímto nespisovným jevem nesetkala. Podle mého mínění jsou žáci se správnou variantou (spisovnou) tohoto jevu dobře obeznámeni. Při psaném projevu na ně užití protetického *-v* působí jako výrazný nedostatek, a proto ho sami nepoužívají. Na tuto skutečnost také poukazuje v závěru svého článku Prouzová (1998, s. 16).

Zjednodušení souhláskových skupin

Zjednodušení souhláskových skupin s *j* -

Nespisovným jevem, který se projevoval ve sledovaných pracích velmi frekventovaně, bylo zjednodušení souhláskové skupiny s *j* -. Nejčastěji se tento jev objevoval ve tvarech slovesa být. Zaujalo mě, že v některých případech se v téže slohové práci střídaly jak spisovné, tak nespisovné varianty slovesa být. Je zajímavé, že žáci s používáním tohoto jevu mají takové potíže a přitom ho v jeho správné podobě nacházejí v nesčetně mnoha publikacích.

Sgall (2014, s. 34) uvádí, že se slova s danou hláskou nemusí vyslovovat ani ve spisovné češtině, a právě tato skutečnost by mohla vést k tak časté chybovosti i

v psaném žákovském projevu. V následující tabulce poukazuji na tento negativní jev, který byl tak častý.

Tabulka 1: Zjednodušení souhláskové skupiny s *j* - u tvarů slovesa *být*

Četnost daného jevu	Výskyt tvarů slovesa ***být***	*jsem →* ***0****sem*	*jsi →* ***0****si*	*jsme →* ***0****sme*	*jste →* ***0****ste*	*jsou →* ***0****sou*
	1. výzkumná sonda	9x	0x	2x	0x	0x
	2. výzkumná sonda	14x	3x	0x	0x	0x
	3. výzkumná sonda	18x	0x	13x	0x	0x
	celkem	**41x**	**3x**	**15x**	**0x**	**0x**

Obrázek 12: Zjednodušení souhláskové skupiny s *j* - tvar slovesa být - *sem*

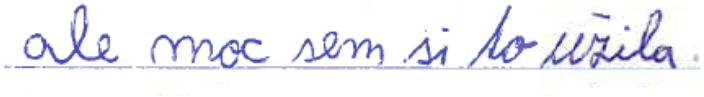

Mimo zjednodušení souhláskové skupiny u slovesa být se vyskytovalo zjednodušení tohoto typu u jiných slov pouze ve dvou případech. Prvním je slovo: *ještě → **0**ještě*.

Obrázek 13: Zjednodušení souhláskové skupiny s *j* – slovo - ***0****ještě*

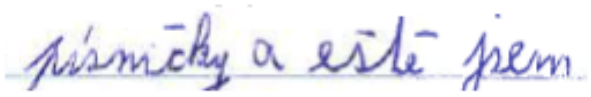

Druhým případem, který byl použit, bylo chybování ve tvarech slovesa jít: *jdu →**0**du, přijdu → **0**přidu, půjdeme → **0**pudem, půjdu → **0**pudu*.

Obrázek 14: Zjednodušení souhláskové skupiny s *j-*, tvar slovesa jít – *pudem, pudu*

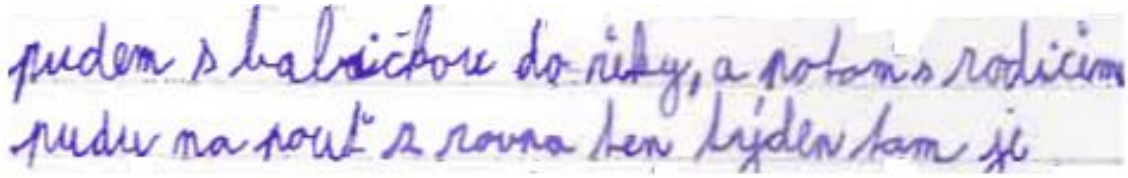

V pracích se také objevil hyperkorektní tvar zvratného slovesa *se/si →* ***j****se/****j****si*.

Zjednodušení souhláskových skupin obsahujících *t - d - k -*

Je zajímavé, že tento nespisovný jev se v pracích vůbec nevyskytl. Mnohokrát byla použita spisovná varianta, například u slova: *když, který ...*

Zjednodušení souhláskové skupiny s *l* -

V pracích se zjednodušení souhláskové skupiny s *l* - téměř neobjevovalo, jestliže ano, jednalo se o tvar příčestí minulého: *zahlédl → zahléd**0**, rozhodl se → rozhod**0** se, chodil → chodi**0**.* Domnívám se, že tato chyba byla spíše způsobena nedbalostí.

Zjednodušení souhláskové skupiny s *v* -

Ve slohových pracích žáků 6. tříd se vyskytlo hned několik případů tohoto jevu, a to pouze na začátku slov. Nevyskytl se zde žádný případ, kdy by zjednodušení této souhláskové skupiny proběhlo uprostřed nebo na konci slova.

Žáci chybovali většinou u sloves, která mají na začátku slova hlásky - *vz* nebo - *vs*, v těchto případech byla souhláska *v* - vynechána: *vzbudil → **0**zbudil, vstávat → **0**stávat, vzbudila → **0**zbudila.*

Do oblasti hláskoslovné bych také zařadila následující jev, který je zřejmě způsoben přesahem mluveného jazyka do psaného. Tento nespisovný jev žákům umožňuje zjednodušit náročnost výslovnosti daných slov. Bylo by také možné uvažovat o nářečním původu některých takto zjednodušených výrazů, například: *začali → **začli**, dělal → **ď'ál**, vezme → **veme**…*

Obrázek 15: Použití nespisovného slova - *ďál*

Krácení a dloužení hlásek

Krácení a dloužení hlásek v sebraných žákovských pracích bylo poměrně četné. Při dloužení samohlásek žáci používali slova jako například: *več**é**r, kaka**ó**, šl**á**pala…* Krácení hlásky jsem zaznamenala v případu přídavného jména: *vesel**e**m, skvěl**a**.* Objevovalo se ale i u jiných slovních druhů, například u sloves: *převl**e**kl se, t**a**hla…*

Ve většině případů se dle mého názoru žáci dopouštěli chyb spíše z nedbalosti nebo opět jako důsledek přesahu mluveného projevu do psaného.

6.2 Rozbor morfologické jazykové roviny

Podstatná jména

Častý problém v hledisku tvaroslovném činí žákům užití nespisovné koncovky ve shodě přísudku s podmětem v množném čísle středního rodu - ***a*** → - ***y***, například: *víčka se zavírala → víčka se zavíral**i**.* Žáci přestávají tuto koncovku cítit jako spisovnou a většinou ji nahrazují jinou koncovkou, nejčastěji koncovkou rodu ženského. (Na tuto chybu, kterou žáci často dělají, mě upozorňovala pedagožka při konání praxe) Kupodivu se tento jev ve slohových pracích často neobjevil. Zřejmě proto, že podmět v možném čísle středního rodu byl žáky ve slohových pracích minimálně používán.

Obrázek 16: Nespisovná koncovka – *víčka se zavírali*

Dalším hodně výrazným jevem je použití koncovky – ***ma***. Tento nespisovný jev je v pracích poměrně častý. Objevuje se v 7. pádu u čísla množného. Žáci tuto koncovku užívají u většiny podstatných jmen: *kamarádkami → kámoška**ma**, skalami → skala**ma**, hasiči → hasiče**ma** holkami → holka**ma**…*

Sgall (2015, s. 36) poukazuje na to, že za tak velké rozšíření této nespisovné koncovky může hlavně vývoj jazyka. V obecné čeština se tato koncovka proměnila od spisovné - ***mi*** na nespisovné - ***ma***, *„které proniklo od starých tvarů tzv. dvojného čísla, duálu: rukama, nohama, očima, ušima je od počátku doma i ve spisovné češtině.“*

Obrázek 17: Nespisovná koncovka u podstatného jména - *kámoškama*

Přídavná jména

Žáci u přídavných jmen nejčastěji chybovali v rovině fonologické. V rovině morfologické se zakončení typu – ***ma*** u přídavných jmen neobjevilo.

Nespisovné tvary se objevily u přídavných jmen přivlastňovacích, příklad: *taťkově* → o ***tatkové*** *dovolené.*

Zájmena

U zájmen nebyly nespisovné jevy časté. Žáci nejčastěji v pracích používali 3. pád tohoto zájmena a užívali spisovnou variantu *mi (mně).*

Jednou byl také v pracích užitý chybný tvar zájmena my, příklad: *za námi* → ***náma***. Převažovaly případy, kdy bylo zájmeno použito ve správném tvaru. Většinou bylo použito právě ve 3. pádu, v tom žáci nechybovali.

Jedna chyba se také objevila u přivlastňovacího zájmena náš. Žákyně použila chybný tvar, a to místo *s naším učitelem* → *s* ***našem*** *(učitelem)*. Zde se jednalo pravděpodobně spíše o chybu z nedbalosti.

Slovesa

Jev, který souvisí s nespisovností u sloves, se objevil u slovesa být: *abychom* → ***aby jsme***. Byl zaznamenán pouze v jednom případě. Užívání hyperkorektních tvarů jako je tento je již popsáno v kapitole 2.3.2 Rovina morfologická (sloveso být).

Obrázek 18: Nespisovné použití tvaru slovesa být – *aby jsme*

Velký problém žákům činilo dodržování správné koncovky sloves v prézentním tvaru. Žáci často používali nesprávný tvar, a to v 1. osobě čísla množného, kdy vypouštěli koncovou hlásku - *e*: *budeme* → *budem****0***, *přijdeme* → *přijdem****0***, *začneme* → *začnem0*…

Obrázek 19: Nespisovné použití tvaru slovesa v množném čísle - *pojedem*

6.3 Rozbor lexikální jazykové roviny

V pracích se vyskytovalo poměrně velké množství slov, která nesla nějaký expresivní příznak (slova by mohla být zařazena do slov domácích, dětských, zjemnělých, ale i pejorativních či dokonce vulgárních; viz teoretická část, kapitola 2.3.3 Rovina lexikální). Jelikož jsou tyto kategorie mnohdy velmi blízké, dalo by se polemizovat nad tím, do které slova zařadit, rozhodla jsem se rovinu lexikální hodnotit podle toho, zda se daná slova vyskytují, či nevyskytují ve *Slovníku spisovné češtiny pro školu a veřejnost* (Červená, 2003) a *Slovníku spisovného jazyka českého* (Havránek,

1989). K určování těchto slov jsem využívala jak samostatné slovníky, tak *Internetovou jazykovou příručku* (Jazyková poradna ÚJČ AV ČR, v. v. i., 2008 - 2016). Slova, která se v této příručce objevila s charakteristikou slov obecně českých, jsem zařadila do vyhodnocení této lexikální jazykové roviny. Slova, která se u žáků 6. tříd vyskytovala, mi byla významem známa.

Častým nespisovným výrazem objevujícím se ve slohových pracích bylo použití domáckých podob: *kamarádka* → ***kámoška,*** *sestra* → ***ségra,*** *bratr* → ***bráška***…

Obrázek 20: Nespisovné užití domácího slova sestra - *ségra*

Někdy se dokonce jednalo o slova zhrubělá a vulgární, která se žáci ani v psaném projevu nezdráhali použít. V jednom případu jsem dokonce narazila na znaky místo daného sprostého slova: # # # #… Dalším jevem bylo použití zhrubělého výrazu, bez toho aniž by byl zastíněn symbolem. Slovo ***kraviny*** by se jistě dalo nahradit vhodnějším synonymem, jakým je například *hlouposti, nesmysly*… Příkladem, který mě značně zaskočil, bylo použití slova: ***vyhulenej*** (výraz, související s problematikou drog). Žák neměl problém s použitím tohoto výrazu, a tedy ani s tím, že pedagog bude danou slohovou práci číst.

Obrázek 21: Použití zhrubělého slova - *kraviny*

Objevovala se i nespisovná slova, která byla záporně emocionálně laděná (to samozřejmě může platit i pro předchozí příklady): *Pražan* → ***Pražáci,*** *chlap* → ***chlápek, kekel, mučírna*** *(škola)*…

Obrázek 22: Použití pejorativního nádechu u slova Pražané - *pražáci*

Žáci také použili slovo z argotové mluvy, například: *policisté* → ***benga.*** U tohoto případu bylo slovo napsáno velkým písmenem, bylo proto těžké zhodnotit, zda daný výraz nepovažovat i za pravopisnou chybu.

Obrázek 23: Použití nespisovného slova policie - *benga*

Nespisovné výrazy žáci také používali při vyjádření nálady: *výborný* → ***bezva***, *skvělý* → ***senza***...Také se často objevovalo nespisovná použití příslovce: *pořád* → ***furt***...

Obrázek 24: Nespisovná výraz použitý k vyjádření nálady - *senza*

Ve slohových pracích se také objevovaly nespisovné výrazy pro vyjádření pozdravu, jako například při setkání s kamarádkou, jako je tomu v následujícím obrázku 25: ***čus***. Zde se ale jedná o specifický případ. Žákyně použila nespisovný výraz ve správně vyznačené přímé řeči, tedy to nemůže být označeno jako „prohřešek“ proti nespisovnosti. V tomto případu se jedná o zcela funkční využití nespisovného výrazu ve vypravování.

Obrázek 25: Nespisovný výraz použitý pro pozdravení - *čus*

Problém také mnohdy nastával v oslovení blízké osoby, žáci používali slova nespisovná, která často měla nějaký emociální nádech, většinou negativní: ***lamo***. Na tento případ poukazuje obrázek 26. Zde se opět jednalo o přímou řeč jako již ve výše zmíněném případě, zde ji ale pisatelka vhodně neoznačila, a proto může být tento výraz považován za projev nespisovnosti.

Obrázek 26: Nespisovný výraz v oslovení - *lamo*

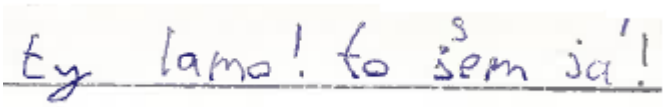

Častým jevem v této jazykové rovině byla univerbizace slov, například u slov: *hudební výchova* → ***hudebka,*** *výtvarná výchova* → ***výtvarka,*** *odpolední vyučování* → ***odpoledka,*** *veterinární klinika* → ***veterina,*** *domů* → ***dom*** *čtvrtletní práce* → ***čtvrdletka***… (V tomto konkrétním případu se jedné i o pravopisný omyl).

Obrázek 27: Univerbizace slov, nespisovný tvar slova čtvrtletní práce - *čtvdletce*

Žáci také často používali nespisovná vyjádření ve slovesných tvarech: ***majzla, schrupla, navalit se, koukla, šáhnout***… I tato slovesa měla často emocionální nádech, jak je patrné z obrázku 28.

Obrázek 28: Sloveso v nespisovném tvaru - *majzla*

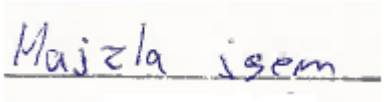

Jednou také žák použil zcela nesmyslné slovo, domnívám se, že chtěl v daném případu použít výraz kury nebo kocoury*: kury/kocoury?* → *má* ***kouri***.

Obrázek 29: Použití nespisovného slova - *kouri*

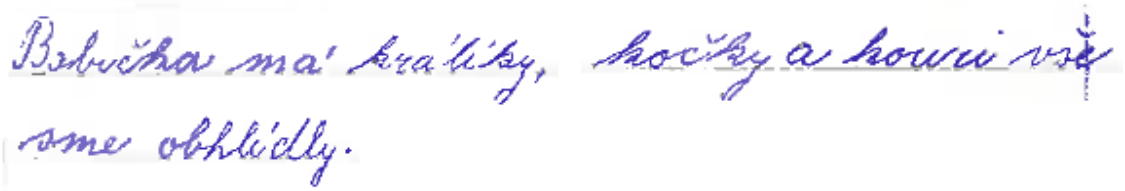

7 VYHODNOCENÍ SLOHOVÝCH PRACÍ

7.1 Rovina fonologická

Tabulka 2: Nespisovné jevy v rovině hláskoslovné a jejich četnost

	protetické ***v-***	*ú* → ***ou***	*ý* → ***ej***	*é*→ ***í/ý***	zjednodušení souhláskových skupin s					krácení, dloužení
					v-	***l-***	***t- d- k-***	***j-***	zvratné *si/se* → ***jsi/jse***	
dívky	0x	0x	4x	2x	4x	0x	0x	32x	3x	6x
chlapci	0x	0x	4x	5x	1x	3x	0x	50x	3x	4x
celkem	**0x**	**0x**	**8x**	**7x**	**5x**	**3x**	**0x**	**82x**	**6x**	**10x**

Celkem se v hláskoslovné rovině vyskytlo 121 nespisovných jevů. Nepředpokládala jsem, že se zde objeví tak výrazné nedostatky. Dalším překvapivým zjištění bylo, že žáci neovládají tvary slovesa být a v mnoha případech zde probíhá zjednodušení souhláskových skupin s *j* -. Tento nespisovný jev byl zaznamenán celkem 82x, u chlapců se vyskytoval častěji, a to celkem 50x, u dívek byla četnost tohoto jevu nižší než u chlapců, a to celkem o 18 nespisovných jevů. Zjednodušení souhláskových skupin obsahující *j* – s ohledem na rovinu fonologickou bylo jevem nejmarkantnějším.

Další nespisovné jevy v této rovině, které působily potíže jak dívkám, tak chlapcům, (ne v takovém měřítku jako nespisovné tvary slovesa být) byly: diftongizace hlásky *ý → ej*. Tento nespisovný jev byl v pracích objeven celkem 8x, ve stejném poměru jak u chlapů, tak dívek. Podobně četný problém způsobovalo u žáků úžení hlásek *é→ í/ý*, které se vyskytovalo celkem 7x. I v použití tohoto jevu chybovali více chlapci a to 5x, a dívky 2x. Žáci také chybovali v použití hyperkorektních tvarů zvratného slovesa *si/se → jsi/jse* a také v dloužení a krácení hlásek.

7.2 Rovina morfologická

Tabulka 3: Nespisovné jevy v rovině morfologické a jejich četnost

	podstatná jména			přídavná jména		zájmena		slovesa		
	*- a → **- y***	*- mi → **- ma***	***-ách***	*- mi → **- ma***	přivlastňovací	*my*	*mě/mně → **mě/mně***	*abychom → **aby jsme***	*- me → **- m***	*sloveso v č. mn. → č. j.*
dívky	3x	5x	0x	0x	1x	2x	2x	1x	1x	1x
chlapci	0x	5x	0x	0x	0x	0x	3x	0x	5x	2x
celkem	**3x**	**10x**	**0x**	**0x**	**1x**	**2x**	**5x**	**1x**	**6x**	**3x**

V rovině morfologické se celkem vyskytlo pouze 31 nespisovných jevů. Důvodem malé chybovosti by mohlo být to, že žáci často používali nerozvité věty, ve kterých se objevovalo hlavně sloveso být. Žáci nepoužívali mnoho zájmen ani číslovek. Z tabulky 3 je proto patrné, že se nejvíce chyb v této rovině objevovalo u podstatných jmen a u sloves.

V podstatných jménech žáci nejvíce chybovali v užití koncovky *- mi → **- ma***, která byla užita u všech rodů podstatných jmen a nacházela se vždy v 7. pádu čísla množného. Dívky i chlapci v tomto jevu chybovali stejně a celkem se objevilo 10 chyb v sebraných slohových pracích. U podstatných jmen také probíhala změna koncovky *- a → **- y*** a to ve středním rodě čísla možného. Zde chybovali jenom dívky, a to 3x.

Žákům také činilo problémy použití spisovného tvaru sloves. Často chybovali v tom, že zkracovali sloveso o hlásku – *e*: *- me → **- m***., a to v 1. osobě množného čísla. Žáci chybovali v tomto jevu 5x, žákyně pouze 1x. Celkem se tedy v této problematice objevilo 6 chyb. U slovesných tvarů byl také jednou použit nespisovný tvar slovesa být: *abychom → **aby jsme***.

Jev, který byl také hojně zastoupen, ale nevztahoval se k podstatným jménům ani slovesům byl nespisovný jev u zájmen. Žáci často chybovali v užití zájmena já. Činilo jim problémy užití správného tvaru mě nebo mně. Velmi často zaměňovali tvar, který má být ve 2. a 4. pádu, za tvar který se používá ve 3. a 6. pádu. Tedy *mě → **mně*** a *mně*

→ ***mě***. Zájmeno já užívali hojně i ve správném tvaru, a to ve 3. pádu, kde ale nepoužívali variantu *mně,* ale *mi*.

7.3 Rovina lexikální

V rovině lexikální jsem pro obtížné hodnocení slov, dané nespisovné výrazy nerozdělovala do skupin (například: domácká, vulgární…), ale pouze jsem se rozhodla pro porovnání jejich četnosti (podrobněji jsou jevy popsány již v kapitole 6.3).

Tabulka 4: Četnost nespisovných jevů v rovině lexikologie

	1. výzkumná sonda	2. výzkumná sonda	3. výzkumná sonda
dívky	6x	14x	10x
chlapci	6x	4x	7x
celkem	**12x**	**18x**	**17x**

Celkem se v této rovině vyskytlo 47 nespisových vyjádření, která nebyla zahrnuta ve slovnících SSČ a SSJČ. Jak je z tabulky 4 patrné, nejčetněji používali nespisovné jevy žáci z výzkumné sondy číslo 2. V tomto případu se objevovalo nejvíce chyb i u dívek. Vcelku ale nebyly nějaké výrazné rozdíly v používání nespisovných jevů u žáků 6. tříd. Průměrně vycházelo 16 chyb na jednu výzkumnou sondu (třídu).

Velmi častým jevem, který se v této rovině objevoval, bylo právě užití nespisovných domáckých slov. Toto zastoupení bylo v rovině lexikologii nejsilnější. Užití těchto domáckých slov se objevilo 7x u dívek, 6x u chlapců. Celkem bylo zastoupeno13x.

Pak už se tyto chybné jevy objevily v menším zastoupení a žádná skupina už nebyla tolik významná jako právě předchozí. Poměrně často se v žákovských pracích objevovala slova související s nespisovnou univerbizací. V sebraných pracích se celkem vyskytlo v oblasti univerbizace 7 chyb. Častěji chybovaly dívky, a to v 6 ze 7 případů. Pouze jednu chybu v problematice univerbizace učinil chlapec.

Další užití nespisovných slov už nebylo tak časté. V malém měřítku se vyskytla slova vulgární nebo výrazy s pejorativním nádechem. Dále také žáci používali nespisovná vyjádřená v pozdravech či osloveních.

7.4 Komparace jazykových rovin

Graf 2: Komparace četnosti nespisovných jevů v jazykových rovinách

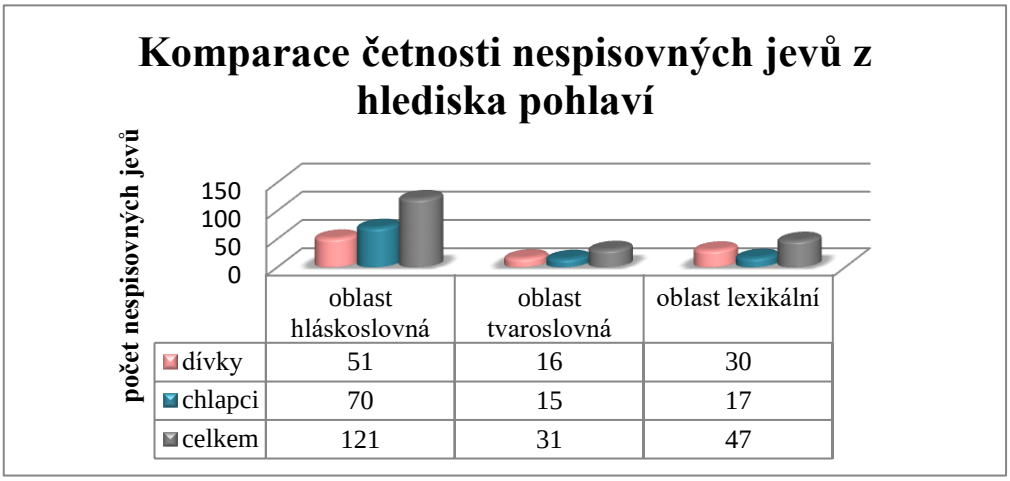

	oblast hláskoslovná	oblast tvaroslovná	oblast lexikální
dívky	51	16	30
chlapci	70	15	17
celkem	121	31	47

Z uvedeného grafu 2 je patrné, že se v sebraných slohových pracích objevilo celkem 199 chyb. Je vidět, že nejčetněji zastoupenou jazykovou rovinou z hlediska nespisovnosti je jazyková rovina fonologická. Příčinou této skutečnosti je to, že se žáci dopustili 82 chyb v užití slovesa být. Kdyby nespisovné užití slovesa být nebylo bráno v potaz, pak by fonologická rovina byla v podobném zastoupení chybovosti jako roviny ostatní (celkem 39 chyb).

Druhou nejčetněji zastoupenou skupinou z hlediska nespisovných jevů byla rovina lexikální. Zde se vyskytovalo celkem 47 nespisovných výrazů. Dívky v této rovině chybovali častěji, a to o 13 nespisovných jevů více než chlapci.

Nejméně zastoupenou jazykovou rovinou z hlediska četnosti nespisovných jevů byla rovina morfologická. Žáci chybovali cekem 31x.

Z hlediska pohlaví můžeme sledovat, že se více chyb dopouštějí dívky, kromě právě již zmíněné fonologické roviny. Předpoklad z hlediska chybovosti pohlaví je ale potvrzen, protože pokud sečteme četnost chyb, je vidět, že děvčata se celkem dopustila 97 chyb. U chlapců se objevily celkem 102 chyby.

7.5 Porovnání vyzkoumaných zjištění s cizí diplomovou prací

V této kapitole jsem se rozhodla pro srovnání se závěrečnou kvalifikační prací (Valčevská, 2011), abych docílila vyšší kvality své práce. Diplomantka se zabývala stejnou problematikou jako já, tedy spisovností a nespisovností v psaném projevu žáků.

Její kvalifikační práce byla však zkoumána pouze na 13 slohových pracích. To je značný rozdíl v kvantitě výzkumného vzorku (oproti 66 sebraným slohovým pracím mého výzkumu).

Rozdílným zjištěním je, že v mé výzkumné sondě bylo u roviny hláskoslovné, zejména u zjednodušení souhláskové skupiny s *j* -, objeveno až znepokojivé množství nespisovných jevů. Těchto chyb se v 66 sebraných slohových pracích našlo 82. U zmíněné diplomantky je tento jev zaznamenán pouze 9x u 13 slohových prací. S ohledem na přepočet počtu prací se v naší sondě vyskytuje 124% chybovosti a v pracích diplomantky 69%. Je tedy vidět, že v mém výzkumném vzorku se u tohoto daného jevu vyskytlo o 56% více chyb.

Tento výsledek ale nemůže být brán za zcela objektivně platný, neboť na tak malém vzorku, který diplomantka zkoumá, se některé jevy v mém výzkumu značné nemusely projevit. U diplomantky se mnohdy neobjevilo dané slovo ani ve spisovném znění, proto nemohlo být „nahrazeno“ ani jeho nespisovnou variantou. Z tohoto důvodu bych chtěla na daný rozdíl chybovosti, který je v mém výzkumu o 56% vyšší, spíše jen poukázat.

V chybování s protetickým *v* - považuji výsledky výzkumu za shodné, u prací diplomantky byl objeven pouze jeden nespisovný jev, v mém výzkumu nebyl tento jev doložen vůbec.

V závěru autorka shrnuje své poznatky a tvrdí, že obecná čeština, kterou rozebírá v rovině hláskoslovné, tvaroslovné, lexikální a syntaktické, nemá zásadní vliv na chybovost v sebraných pracích. A posléze zdůrazňuje jiné nedostatky činící žákům problémy. S autorčiným tvrzením se ztotožňuji, dokonce souhlasím s tvrzením, že zvládnutí pravopisu činilo žákům ve sledovaných slohových pracích větší komplikace, než sledované jevy nespisovné. Zároveň bych chtěla ale poukázat na to, že četnost nespisovných jevů v mé výzkumné sondě převyšuje „pomyslnou“ hranici toho, že by žáci v této problematice měli jasno a nechybovali by v ní. Ze zkoumaných materiálů je zřejmé, že četnost nespisovných jevů nebyla ve slohových pracích zanedbatelná. Z tohoto důvodu bych ani hledisko vlivů obecné češtiny nebrala u žáků šestých tříd v psaném projevu na lehkou váhu.

8 ZÁVĚR

V teoretické části jsem se snažila postihnout diferenciaci národního jazyka, jeho rozdělení na složku spisovnou a nespisovnou. Složku nespisovnou jsem rozdělila na její podtypy a ty jsem se v krátkosti snažila popsat. Nářečním vlivům nebyl v této práci věnován větší prostor, protože se v oblasti Ždírce nad Doubravou v podstatě sbíhají hranice nářečních skupin, a také proto, že se zde nejvíce projevují rysy obecné češtiny. Zaměřila jsem se tedy hlavně na ně, a to v pohledu nespisovných jevů, které do psaného projevu zasahují. V části teoretické jsem se také zaměřila na sociální rozvrstvení jazyka – slang, argot i profesní mluvu. Po charakteristice národního jazyka jsem se také věnovala projevu mluvenému a psanému a jednotlivým stylotvorným faktorům, které daný projev ovlivňují.

Výzkumná část rozebírala nespisovné jevy, které se objevily na konkrétním materiálu, tedy na slohových pracích žáků 6. tříd. Na tomto materiálu jsem se snažila postihnout všechny jazykové roviny mimo rovinu syntaktickou.

Cílem této kvalifikační práce bylo popsání nespisovných jevů a potvrzení či vyvrácení předpokladů, které byly na začátku práce vytyčeny. První předpoklad zněl, že žákům nebudou činit při psaném projevu nespisovné jevy velké potíže. Je těžké stanovit hranici, ke které by měl být výsledek vztahován. V 66 vyhodnocených slohových pracích se celkem objevilo 199 chyb. Průměrný počet chyb vychází tři chyby na jednu slohovou práci, což podle mého mínění není zanedbatelné množství. Ale ani si tímto výsledkem nedovoluji tvrdit, že byl předpoklad zcela potvrzen. Pouze tedy konstatuji, že malé procento nespisovných jevů bylo v pracích objeveno.

Další předpoklad byl ten, že hledisko pohlaví nebude hrát v četnosti daného nespisovného jevu velkou roli. Pokud rozdíl nastane, domnívala jsem se, že na tom budou lépe dívky. Tento předpoklad může s ohledem na provedený výzkum považován za potvrzený V celkovém počtu nespisovných jevů, chybovali více chlapci a to se 102 chybami. Dívky chybovaly celkem 97x. Tímto je ale také zároveň potvrzena druhá část předpokladu, a to že se v celkový rozdíl mezi pohlavími nebude hrát v četnosti daného nespisovného jevu velkou roli.

I poslední předpoklad se s ohledem na provedenou analýzu projevil jako správný. V jazykových rovinách byla právě rovina fonologická zastoupena z hlediska

nespisovných jevů nejčetněji. Celkem se v rovině fonologické objevilo 121 chyb. Pro srovnání uvádím ještě výsledky četnosti nespisovných jevů i ve zbývajících jazykových rovinách. V rovině morfologické se objevila 31 chyb a v rovině lexikální 47 chyb.

Žáci v této rovině nejčetněji chybovali v použití zjednodušení souhláskové skupiny obsahující *j* – u tvarů slovesa být, a to celkem 82x. Tento jev byl nejvíce zastoupeným, ať už z hlediska roviny fonologické, tak i všech rovin ostatních. Další jevy, které se v rovině fonologické objevily, už nebyly zastoupeny tak četně. Byla to diftongizace hlásky *ý → ej*, úžení hlásky *é→ í/ý*, poměrně četně se také vyskytovalo dloužení a krácení hlásek a hyperkorektní tvary zvratného slovesa *si/se → jsi/jse*.

Rovina lexikální, která následovala s ohledem na počet nespisovných jevů po rovině fonologické, byla už nespisovností poznamenaná méně. Celkem se v této rovině vyskytovalo 47 nespisovných jevů. Nejčastěji to byly jevy, které by se daly řadit do kategorie výrazů domácích, zhrubělých a výrazy univerbizované. Lexikální rovina byla také zastoupena nespisovnými výrazy pro oslovení a pozdrav.

Poslední jazykovou rovinou, která byla i na posledním místě z hlediska výskytu nespisovných jevů, byla rovina morfologická. V této rovině se vyskytlo pouze 31 jevů. Jevy byly zastoupeny hlavně u podstatných jmen a sloves. U podstatných jmen se nespisovný jev objevil v zakončení typu – *ma* ve středním rodě, kdy probíhala změna koncovky *a → i/y*. U sloves probíhalo často koncové zjednodušení v 1. osobě množného čísla v prézentním tvaru *me → m*, také se jednou vyskytl nespisovný tvar slovesa být: *aby jsme*.

Jsem si vědoma toho, že se mi jistě nepodařilo postihnout celou oblast nespisovných jevů, ale doufám, že na ty nejzjevnější se mi podařilo poukázat.

V závěru bych tedy chtěla upozornit na skutečnost, že tento výzkum potvrdil většinu mých předpokladů, až na ten, že se nespisovných jevů v sledovaných slohových pracích objeví minimum.

Na závěr bych se ještě ráda zmínila o možnostech dalšího zpracování, které mě při psaní mé kvalifikační práce napadaly. Na příčiny užití nespisovných výrazů by bylo vhodné zaměřit se podrobněji, například formou diplomové práce. Nejužitečnějším námětem pro diplomovou práci by pak bylo hledat způsoby, jak žákům pomoci k tomu, aby jejich písemné slohové práce byly srozumitelné, poutavé, a tam, kde je to náležité, také spisovné.

SEZNAM LITERATURY

CVRČEK, Václav a kol. *Mluvnice současné češtiny 1: Jak se píše a jak se mluví*. 2. nezměn. vyd. Praha: Karolinum, 2015. ISBN 978-80-246-2812-7.

ČECHOVÁ, Marie a Vlastimil STYBLÍK. *Čeština a její vyučování: didaktika českého jazyka pro učitele základních a středních škol a studenty učitelství*. 2. uprav. vyd. Praha: SPN - pedagogické nakladatelství, 1998a. ISBN 80-85937-47-6.

ČECHOVÁ, Marie. *Čeština - řeč a jazyk*. 2. přeprac. vyd. Praha: ISV nakladatelství, 2000. ISBN 80-85866-57-9.

ČECHOVÁ, Marie. *Komunikační a slohová výchova*. Praha: ISV nakladatelství, 1998b. ISBN 80-85866-32-3.

ČECHOVÁ, Marie. *Vyučování slohu: úvod do teorie*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1985.

ČMEJRKOVÁ, Světla a Jana HOFFMANNOVÁ. *Mluvená čeština: hledání funkčního rozpětí*. Vyd. 1. Praha: Academia, 2011, 491 s. ISBN 978-80-200-1970-7.

DVOŘÁK, Karel. *Nedostatky v myšlení a ve stylizaci žáků*. České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, 1993. ISBN 80-7040-065-X.

GREPL, Miroslav, Petr KARLÍK, Marek NEKULA a Zdenka RUSÍNOVÁ. *Příruční mluvnice češtiny*. 2. oprav. vyd. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2012. ISBN 978-80-7106-624-8.

HOFFMANNOVÁ, Jana. *Stylistika a--: současná situace stylistiky*. Praha: TRIZONIA, 1997. ISBN 80-85573-67-9.

CHLOUPEK, Jan a kol. *Stylistika češtiny*. Vyd. 1. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1990, 294 s. ISBN 80-04-23302-3.

KALA, Miroslav a Marie BENEŠOVÁ. *Písemný a mluvený projev žáků základní školy*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1989.

KROBOTOVÁ, Milena. *Základy písemného projevu*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2003. ISBN 80-244-0680-2.

MINÁŘOVÁ, Eva. *Stylistika češtiny*. Brno: Masarykova univerzita, 2009. ISBN 978-80-210-4973-4.

SGALL, Petr a Jarmila PANEVOVÁ. *Jak psát a jak nepsat česky: naše čeština a naše nešvary*. Praha: Karolinum, 2004. Učební texty Univerzity Karlovy v Praze. ISBN 80-246-0871-5.

SGALL, Petr a Jiří HRONEK. *Čeština bez příkras*. Vydání druhé. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Nakladatelství Karolinum, 2014. ISBN 978-80-246-2459-4.

SVOZILOVÁ, Naďa. *Jak dnes píšeme / mluvíme a jak hřešíme proti dobré češtině: (jazykové sloupky z Literárních novin 1992-99)*. Jinočany: Nakladatelství H a H, 2003. ISBN 80-86022-64-1.

Slovníky a pravidla

ČERVENÁ, Vlasta. *Slovník spisovné češtiny pro školu a veřejnost: s Dodatkem Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy České republiky*. 3. opr. vyd. Praha: Academia, 2003. ISBN 80-200-1080-7.

HAVRÁNEK, Bohuslav. *Slovník spisovného jazyka českého*. 2., nezměn. vyd. Praha: Academia, 1989. Slovník spisovného jazyka českého SO.

HLAVSA, Zdeněk. *Pravidla českého pravopisu*. Vyd. 2. (s Dodatkem Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy ČR). Praha: Academia, 2005. ISBN 80-200-1327-X.

KARLÍK, Petr, Marek NEKULA a Jana PLESKALOVÁ. Encyklopedický slovník češtiny. 1. vyd. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2002. 604 s. Encyklopedický slovník češtiny. ISBN 80-7106-484-X.

Články

ŠTÍCHA, František. Mluvený text a jeho syntaktická výstavba. *Naše řeč* [online]. Praha: Ústav pro jazyk český AV ČR, v. v. i., 1995, 250-253 [cit. 2016-05-13]. ISSN 0027-8203. Dostupné z: http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?lang=en&art=7271

PROUZOVÁ, Romana. *6. TŘÍDA: DĚTI A SPISOVNÁ ČEŠTINA* [online]., 1 - 17. Dostupné z: http://kps.pedf.cuni.cz/etnografie/vyzkum/6/prouzova.pdf

Internetové zdroje

Internetová jazyková příručka ÚJČ AV. [online] 2016 [cit. 2016-01-19] Dostupné z: http://prirucka.ujc.cas.cz.

Další zdroje

VALČEVSKÁ, Simona. *Spisovnost a nespisovnost v písemném projevu žáků základní školy* [online]. Brno, 2011 [cit. 2016-05-16]. Dostupné z: https://is.muni.cz/th/322709/ff_b/VALCEVSKA_Bakalarska_prace.pdf. Bakalářská diplomová. Masarykova univerzita, filosofická fakulta. Vedoucí práce: prof. PhDr. Marie Krčmová, CSc.

SEZNAM GRAFŮ

Graf 1: Rozsah slohových prací podle průměrného počtu slov 29

Graf 2: Komparace četnosti nespisovných jevů v jazykových rovinách 46

SEZNAM TABULEK

Tabulka 1: Zjednodušení souhláskové skupiny s *j* - u tvarů slovesa *být* 36

Tabulka 2: Nespisovné jevy v rovině hláskoslovné a jejich četnost..... 43

Tabulka 3: Nespisovné jevy v rovině morfologické a jejich četnost 44

Tabulka 4: Četnost nespisovných jevů v rovině lexikologie 45

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obrázek 1: Nevzhledná grafická úprava (3. výzkumná sonda, chlapec)..... 30

Obrázek 2: Nevzhledná grafická úprava (1. výzkumná sonda, dívka) 30

Obrázek 3: Nadměrné užívání tvarů slovesa *být* ve větě (1. příklad) …….31

Obrázek 4: Nadměrné užívání tvarů slovesa *být* ve větě (2. příklad)…….…….31

Obrázek 5: Chybějící sloveso ve větné konstrukci - *stalo*……...32

Obrázek 6: Chybějící sloveso ve větné konstrukci - *chodili*……..……32

Obrázek 7: Pravopisná chyba ve shodě podmětu s přísudkem - *prázdniny začínali*…...32

Obrázek 8: Chyby v interpunkci……..…33

Obrázek 9: Nespisovná koncovka u přídavného jména – *strašný (bouřky)* 34

Obrázek 10: Nespisovná koncovka u podstatného jména – *(proti) Světlý nad Sázavou* 34

Obrázek 11: Nespisovná koncovka u přídavného jména - *zmrzlej*……..35

Obrázek 12: Zjednodušení souhláskové skupiny s *j* - tvar slovesa být - *sem*..... 36

Obrázek 13: Zjednodušení souhláskové skupiny s *j* – slovo - *0ště*..... 36

Obrázek 14: Zjednodušení souhláskové skupiny s *j-*, tvar slovesa jít – *pudem, pudu*.... 36

Obrázek 15: Použití nespisovného slova - *ďál* 37

Obrázek 16: Nespisovná koncovka – *víčka se zavírali*..... 38

Obrázek 17: Nespisovná koncovka u podstatného jména - *kámoškama* 38

Obrázek 18: Nespisovné použití tvaru slovesa být – *aby jsme*..... 39

Obrázek 19: Nespisovné použití tvaru slovesa v množném čísle - *pojedem*……...39

Obrázek 20: Nespisovné užití domácího slova sestra - *ségra* 40

Obrázek 21: Použití zhrubělého slova - *kraviny*..... 40

Obrázek 22: Použití pejorativního nádechu u slova Pražané - *pražáci*……...40

Obrázek 23: Použití nespisovného slova policie - *benga*……....41

Obrázek 24: Nespisovná výraz použitý k vyjádření nálady - *senza* 41

Obrázek 25: Nespisovný výraz použitý pro pozdravení - *čus* 41

Obrázek 26: Nespisovný výraz v oslovení - *lamo*……...42

Obrázek 27: Univerbizace slov, nespisovný tvar slova čtvrtletní práce - *čtvrdletce*..... 42

Obrázek 28: Sloveso v nespisovném tvaru - *majzla*..... 42

Obrázek 29: Použití nespisovného slova - *kouri* 42

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha 1: Slohová práce z 1. výzkumné sondy (práce bez nespisovných jevů) 55

Příloha 2: Slohová práce z 1. výzkumné sondy (práce s nízkým výskytem nespisovných jevů). 56

Příloha 3: Slohová práce z 3. výzkumné sondy (práce s vysokým výskytem nespisovných jevů). 57

Příloha 1: Slohová práce z 1. výzkumné sondy (práce bez nespisovných jevů)

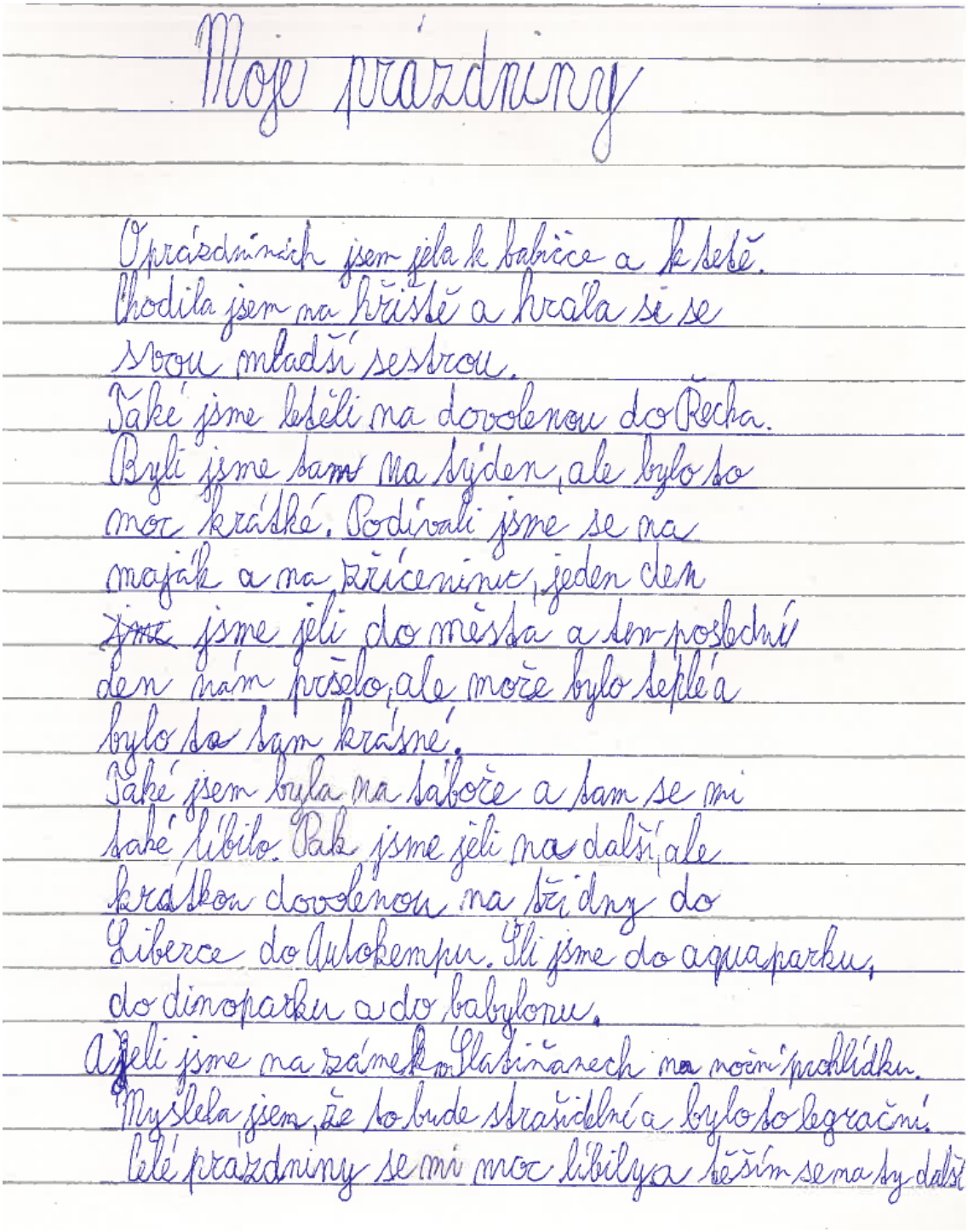

Moje prázdniny

O prázdninách jsem jela k babičce a k sestře.
Chodila jsem na hřiště a hrála si se
svou mladší sestrou.
Také jsme letěli na dovolenou do Řecka.
Byli jsme tam na týden, ale bylo to
moc krásné. Podívali jsme se na
majáky a na zříceniny, jeden den
~~jsme~~ jsme jeli do města a ten poslední
den nám pršelo, ale moře bylo teplé a
bylo to tam krásné.
Také jsem byla na táboře a tam se mi
také líbilo. Pak jsme jeli na další, ale
krátkou dovolenou na tři dny do
Liberce do Autokempu. Šli jsme do aquaparku,
do dinoparku a do babylonu.
A jeli jsme na zámek v Hlavňovicích na noční prohlídku.
Myslela jsem, že to bude strašidelná a bylo to legrační.
Celé prázdniny se mi moc líbily a těším se na ty další

Příloha 2: Slohová práce z 1. výzkumné sondy (práce s nízkým výskytem nespisovných jevů).

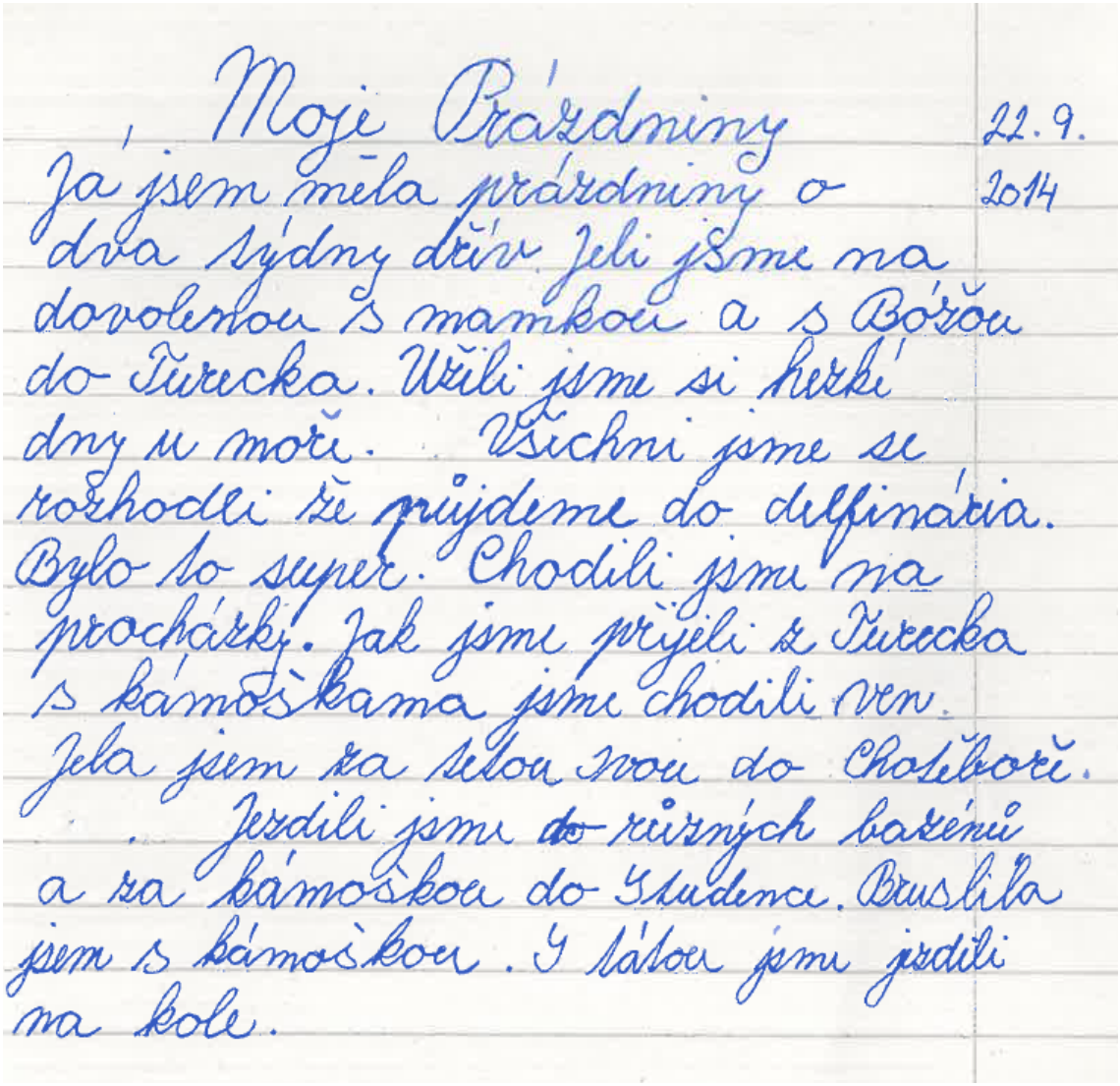

Moje Prázdniny 22.9.2014

Já jsem měla prázdniny o dva týdny dřív. Jeli jsme na dovolenou s mamkou a s Bóžou do Turecka. Užili jsme si hezké dny u moře. Všichni jsme se rozhodli že půjdeme do delfinária. Bylo to super. Chodili jsme na procházky. Jak jsme přijeli z Turecka s kámoškama jsme chodili ven. Jela jsem za tetou svou do Chotěboře. Jezdili jsme ~~do~~ různých bazénů a za kámoškou do Studence. Bruslila jsem s kámoškou. S tátou jsme jezdili na kole.

Příloha 3: Slohová práce z 3. výzkumné sondy (práce s vysokým výskytem nespisovných jevů).

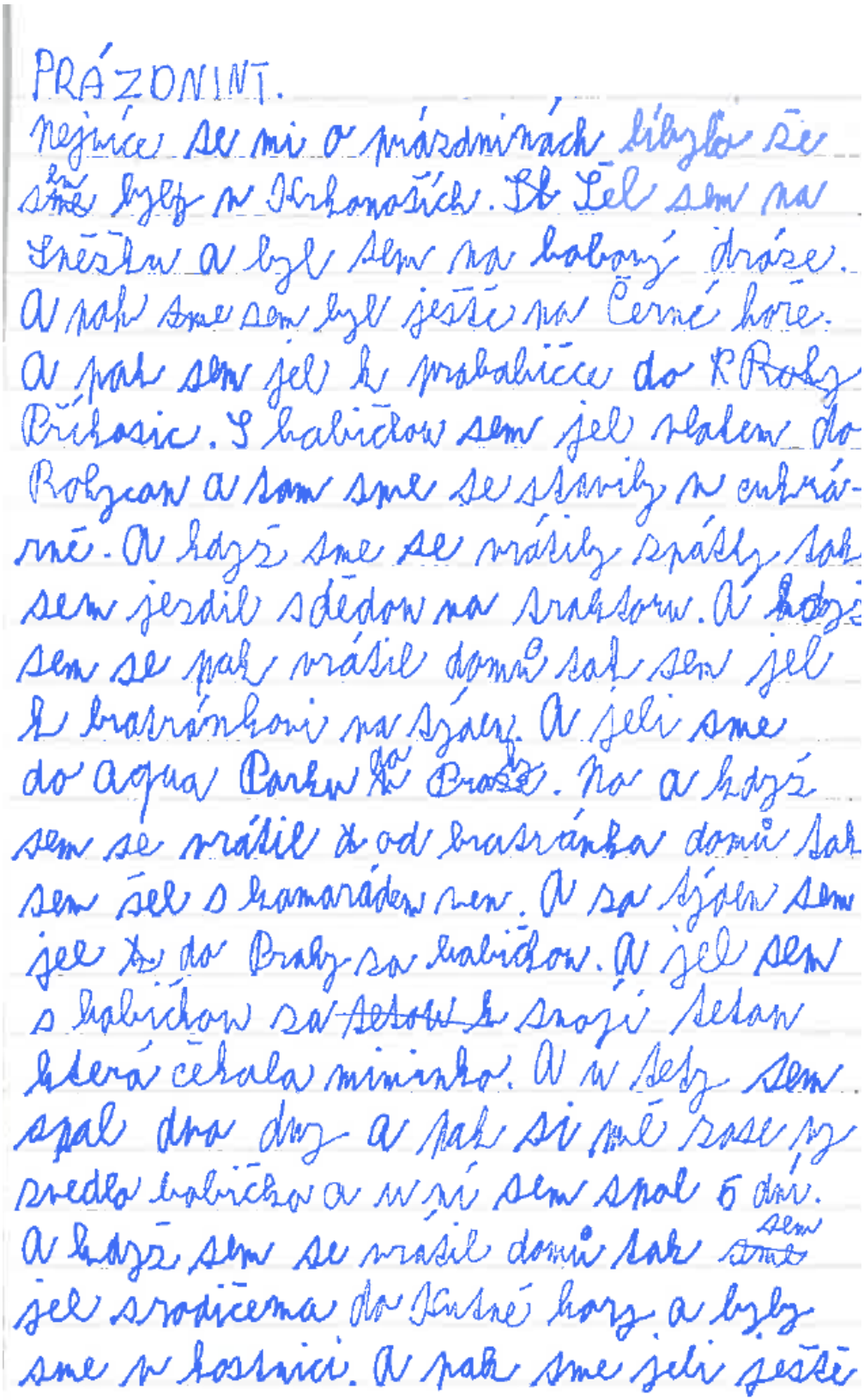

PRÁZDNINT.

Nejvíce se mi o prázdninách líbylo že
~~sme~~ sem byly v Krkonoších. ~~Sl~~ Šel sem na
Sněžku a byl sem na bobový dráze.
A pak ~~sme~~ sem byl ještě na Černé hoře.
A pak sem jel k prababičce do ~~R~~ Roky
Příkosic. S babičkou sem jel vlakem do
Rokycan a tam sme se stavily v cukrá-
rně. A když sme se vrátily zpátky tak
sem jezdil s dědou na traktoru. A když
sem se pak vrátil domů tak sem jel
k bratránkovi na týden. A jeli sme
do Aqua Parku ~~v~~ do Prahy. No a když
sem se vrátil ~~z~~ od bratránka domů tak
sem šel s kamarádem ven. A za týden sem
jel ~~z~~ do Prahy za babičkou. A jel sem
s babičkou za ~~tetou k~~ svojí tetou
která čekala miminko. A u tety sem
spal dva dny a pak si mě zase vy
zvedla babička a u ní sem spal 5 dní.
A když sem se vrátil domů tak ~~sme~~ sem
jel s rodičema do Kutné hory a byly
sme v kostnici. A pak sme jeli ještě